Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 6. (10.681). Львів, четвер 7. січня 1926. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10. II. пов.
Конто почт. щад. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“ Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передпол. Рукописи не звертаються.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·50 зл.
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 50 СОТ.

ЗМІСТ:

Богдан Лепкий

До своїх воріт.

Доброму Другові Василеві Гривнакові присвячую.

Чужі краї, далекий світ,
Шляхи, засипані снігами,
А я лечу, лечу думками
Аж до своїх воріт.

І там мороз, і там зима,
Сніги нападали на стріхи,
Та там багато нині втіхи,
Котрої тут нема...

Там святий вечір нині. Хто
Забув це наше свято?
З тим святом вяжеться в одно
Багато так, багато!

З тим святом вирина з глибин
Таємних, незбагнутих
Неодна з чарівних хвилин,
Якої не вернути.

Вважаються, немов живі
Ті, що їх вже немає..
Витайте близькі ви мої,
Витай, мій рідний краю!

Вечеряйте у добрий час,
І „Дивную новину“
Співайте. Я тоді до вас
Прилину на хвилину.

Незримий стане колядник
Під вікнами в городі;
Ви до коляд тих так привик,
Що вже відвикнуть годі!

Хоч знає, що ніхто його
Не поведе до хати,
То він буде вам, як давно
Від серця „віншувати“.

Щоб колосилися збіжа,
Роїлись бджоли божі,
Щоб ви не знали, що грижа,
Що угніти ворожі.

Щоби родився і для вас
Христос у Вифлеємі
В погідну нічку, в білий час
А не в огнях і в димі.

Щоби ви нарік, на Різдво
Не плакали, ридали,
А з серця чистого, свого
Христа в яслах витали.

Щоби ви... решту я в душі
За вас вже доспіваю...
Витайте близькі ви мої,
Витай, мій рідний краю!

Далекий, ах далекий світ,
Шляхи засипані снігами,
А я лечу, лечу думками
Аж до своїх воріт.

У. Н. Д. О. і його завдання.

Після довших заходів і переговорів дня 11. липня 1925 злилися обі групи національно-демократичної (трудової) партії, партія народньої роботи („Заграва“) і національна група парляментарної репрезентації зі своїми однодумцями з Волини, Холмщини, Полісся та Підляша в одну партію: Українське Національне Демократичне Обєднання. Цьогож дня приняла нова партія свою програмову платформу, в якій поруч правно-державної резолюції,

маємо

також тактичну резолюцію, в основу якої легла думка, що в теперішній момент усяка згідна співпраця з нашими противниками не є можлива. На платформі Обєднання стали отсі політичні органи: „Діло“, „Свобода“, „Новий Час“, „Український Голос“ „Рада“ і недавно заснований у Луцьку тижневик „Громада“.

З огляду на літню пору, Обєднання могло почати свою дійсну працю щойно у вересні, так, що за собою має воно всього чотири місяці діяльности. Ця діяльність ішла одночасно в двох напрямках. Нова організація мусіла в першій мірі полагоджувати цілу низку т. зв. буденних справ нашого суспільного життя, себто навязувати нитки з поодинокими повітовими організаціями, виробляти організаційний статут, прояснювати партійну програму та займати становище до всіх біжучих подій. Назверх виступало Обєднання у двох найважніших в останнім часі справах, а саме в справі шкільній та земельній. В цій останній справі воно видало окрему брошуру і зорганізувало 45 віч у цілому краю, на яких референтами були здебільша головним чином делегати Центрального Комітету Обєднання.

Та головна вага цієї праці лежить не у тому, з чим Обєднання виступило назверх, а в тій консолідаційній праці, що ведеться внутрі. Перед днем 11. липня 1925 р., групи, що нині входять в Обєднання, складались з двох ріжних та чужих світів, з яких одні взаємно поборювали себе, а инші зовсім себе не знали. Вперше ввійшло до Обєднання більше число послів і сенаторів зі своїми однодумцями в Волині, Холмщини, Підляша та Полісся. І нині з признанням слід зазначити, що нема від цього часу ні тижня, в якому двох-трьох з тих представників не приїхало би до Львова, щоби брати участь в усіх нарадах президії та Центрального Комітету. Можна сказати, що це вперше при такій інтензивній та безпосередній участи наших послів обмірковують у нас усі справи не з вузько-галицького становища, а з погляду інтересів усіх українських земель по цей бік ризької лінії, — і що це є справді перше ідеольогічне обєднання всіх цих наших територій.

А галицькі краєві групи, які раніше різко проти себе виступали, які гляділи на себе з недовірям і яких представники ставились до себе вороже не тільки з ідеольогічних причин, але навіть з особистих мотивів, нині, з кожним днем стають собі ближчими і починають затиратися ті межі, які ділили їх на окремі гуртки та групи. Нині до кожної справи члени цих груп підходять уже не з партійно гурткового становища, а з погляду якнайзагальніших національних інтересів, відсуваючи на бік ще недавні почування особистого упередження, і сміливо висловлюючи свою щиру самостійну думку на кожну справу, яка могла би причинитися до якнайкращого та найповнішого висвітлення усіх питань спільними силами. Для характеристики цієї нової атмосфери, згадаймо хоча би факт, що на всіх засіданнях центрального комітету всі важніші справи переходили одноголосно, а тільки інколи з мінімальною опозицією. Правда, що посторонні читачі наших часописів можуть ще находити в нашій пресі деякі дисонанси, які вказували би на те, що не наступила між ними повна гармонія, а проте кожний мусить ствердити, що розбіжности ідеольогічних ліній щораз більше затираються, що видко зусилля вирівняти дотеперішні ріжниці.

Партійний провід обєднання ставить собі на найближче майбутнє ось-які три завдання: 1) перевести організацію краю, 2) виробити точну програму діяльности у всіх важніших ділянках нашого національного життя, 3) причинитись до скріплення наших кооперативних та економічних інституцій.

Найпильнішою є справа переведення краєвої організації. Відомо, що внаслідок воєнних подій і після повоєнних наслідків усі наші партійні організації розлетілись; діячі повмирали або стали нездатними до активної праці. За винятком кількох повітів організаційна діяльність завмерла. Все це мусить обєднання починати на ново: мусить входити в особистий контакт з людьми поодиноких повітів, старатись поглибити нові ряди дисциплінованих робітників. Національна свідомість та партійна дисципліна не тільки єдина наша зброя в сучасній боротьбі, але й основні умовини здійснення програми, покладеної кожною національною та партійною організацією.

Всі ділянки нашого суспільного життя переходять кризи. Проблеми, які вони ставлять перед нами, застають нас непідготовленими до їх розвязки. Чи візьмемо справу шкільну, церковну, аграрну чи справу самоврядування — всі вони нині прибрали иншу форму і домагаються инших засобів праці, а в першій мірі точного засування шляхів їх реальної розвязки. На це треба чимало витратити умової енергії для виміни думок і саме тут відчуваємо велику недостачу ідеольогічного журналу, в якому можна би ці справи освітлювати та теоретично підготовлювати. Та частина громадянства, яка розуміє вагу такої суспільної трибуни повинна би причинитись до її створення та піддержання.

Найважчою серед теперішньої загальної економічної скрути є допомога нашим економічним та кооперативним інституціям. Провід партії розуміє вповні вагу цих центрів для нашого суспільного життя. Обєднання дало в цьому напрямку доказ неодного зусилля, коли піддержало енергійно підписку акцій Земельного Банку. Не слід забувати, що чимало членів партії працює постійно в наших кооперативних та економічних інституціях. Обєднання здає собі справу, то тільки після переведення організації широкі народні маси можуть дати піддержку нашим фінансовим інституціям, таким необхідним для розвитку нашого громадянського життя.

При заснуванні Обєднання чимало людей уявляло собі, що коли припинилась партійна ворожнеча і національні табори злились в один, що праця цієї нової організації стане назверх реальною і що вона зможе дати деяку реальну допомогу нашому національному життю. Треба признати, що такі надії були звичайною ілюзією. Нині галицька земля не має своєї парляментарної репрезентації, яка вкупі з теперіш-

Ned. czas. „Dilo“ Pr. 2/26. W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej! Sąd okręgowy karny jak Trybunał prasowy we Lwowie, orzekł na wniosek Prokuratury Państwowej, że ustęp czasopisma „Dilo“ Nr. 1 (10.676) z dnia 1. stycznia 1926 r. pod tytułem: „Rozsowbujut nasze majno“ od słów „Ниже ми позаликали“ do końca tego artykułu zawiera znamiona występku z § 300 ust. k. nadto dokonaną w dniu 31. grudnia 1925 roku konfiskatę za uprawnioną i zarządził zniszczenie całego nakładu i wydał w myśl § 493 p. k. zakaz dalszego rozpowszechniania tego pisma drukowanego. Zarazem wydaje się nakaz odpowiedzialnemu redaktorowi tego czasopisma, by orzeczenie niniejsze umieścił bezpłatnie w najbliższym numerze i to na pierwszej stronie. Niewykonanie tego nakazu pociąga za sobą następstwa przewidziane w § 21 ust. druk. z 17. XII. 1862 Dz. p. p. Nr. 6 ex 1863 i. j. zasądzenie za przekroczenie na grzywnę do 400 zł. p. Lwów dnia 2. stycznia 1926 r.
Hawel.

ника 1·80 зл. Річна передплата 18 злотих. До кожного модею з „Нової Хати" можна одержати готові крої і взори до ручних робіт. Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, Руська 18. І. пов.

„ЧОРНОМОРЕ". Журнал Тов-а українських техніків „Чорноморе" в Данціґу. Літогр. ч. II. Зміст: В. Вон: Державницька молодь. Волод. Пасіка: В день 1. листопада. Богдан Собків: Виїмки з відчиту. Технічна частина. Новинки. Літературна частина. Студентські справи.

„МОЛОДА УКРАЇНА", ілюстрований журнал для молоді. Річник III, число 12. грудень 1925. Зміст: Б. Лепкий: Finale. Е. Желєхова: Давно минуле. Р. Завадович: Зима. К. Евальд: Свояки. Природничі науки і віра в Бога. М. Шуґаєвський: Дід-Мороз. М. Підгірянка: Розмова з цвітами. О. К-з: З мандрівки по фабриці. Н. Королева: Щасливі й нещасливі дні. М. Михайлов: „Кождий". М. Беттен: Як звірята учаться. М. Славінька: Чи звірина вгадує час. Всячина. Розвязки загадок. Розвязки шахових задач.

„СТАРА УКРАЇНА", часопис історії і культури. Львів 1925, ч. XI—XII. Адреса: Чарнецького ч. 24. Зміст: Д-р Ст. Люлкевич: Дмитро Бортнянський. I. Життя і діяльність. II. Бібліографія творів і критичних оглядів.—М. Голубець: Лаврівська поліхронія.—Д-р Н. Німчук: Українські могили у Відні. I. Могили визначнійших діячів 1623—1925. II. Українські воєнні могили. — М. Обідний: Графіка українських грошових знаків.—І. Борщак і В. Кордт: Orlikiana.—Ів. Крипякевич: До історії української декорації і різьби. I. Божий гріб і Вертеп у Львові в XVII—XVIII. вв. II. Українські деревляні хрести XVII. ст.—Хроніка (Українські музеї. Varia).—Бібліографія. — Заява Бібліотеки Н. Т. ім. Ш. — Зміст „Старої України" за 1925 р.

„ПОЛІТИКА", двотижневий огляд нац. життя. Рік I. ч. 5—6. Зміст: Від Видавництва.—Гром. думка і нац. преса. — С. Томашівський: Драгоманов і Галичина. — О. Барвінський: Земельний Банк Гіпотечний. — І. Крипякевич: В день „Просвіти". — І. Лосьмий: Дві Росії. — Біжучі справи.—Замітки й уривки.—Книжка і часопис.

„КУЛЬТУРА", журнал культ., госп. й політичного життя. Р. III. ч. 10—12. Зміст: З недрукованих поезій Івана Франка. — Г. Косинка: Перед світом. — Е. Золя: Застіи. — Свобода преси. — Л. Давидович: Футуризм. — Граммі: Італ. футуризм. Н. Лазаркевич: Боротьба села за землю. Г. Др.: Зем. реформа на Буковині. — Л. К—р: Фабр.-заводські комітети. — И. Висаріонович: Марксизм і нац. питання. — На ріжні теми.

„ЛІТЕРАТУРНО - НАУКОВИЙ ВІСТНИК". Кн. I. за 1926 р. Зміст: А. Карашевич: Натхнення. Безсоння. — З наддніпрянської поезії: М. Зеров, П. Филипович, Максим Рильський, В. Сосюра. — Д. Лукіянович: Хитрий Панько. — Далекий: Розмова. — К. Гриневичева: На новосіллю. — Жак де Лякретель: Смерть Гіполіта. — Характерник: Згадки з минулого. — Е. Маланюк: Кінець рос. літератури. — Мих. Галущинський: Новими шляхами. — Д. Д.: Від Пілсудського до Скшинського. — М. Г.: Володимир Дорошенко. — Олександер Саліковський. — До історії української драми. — Бібліографія. — Нові книжки.

„СІЛЬСЬКИЙ ГОСПОДАР", орган Кр. Госп. Т-за „Сільський Господар", вих. 1. кожного місяця. Число 1. за січень 1926 р. Зміст: Спільними силами. — М. Творидло: Де причина нашого господ. лихоліття? — Ортоскоп: Наш клич — сільсько-господ. світа! — Ю. Павликовський: В який спосіб запевнити собі найсбільший подій у коров? — Інж. О. Дідич: Пробні поля з часом сіяння ріжних сортів вівса. — Гриць Палиниця: Гній в ріллі. — Ф. Рой: Пасічництво. — М. Творидло: Дещо про сади. — Як розвиваються наші кооперативи. — Держ. рільнича рада. — Вісти. — Господ. поради. Бібліографія.

„ГОСПОДАРСЬКО-КООПЕРАТИВНИЙ ЧАСОПИС", орган Ревізійного Союзу українських кооператив. Виходить що тижня. Ч. 1—2 за січень 1926 р. Річник VI. Зміст: Хлібороське „Вірю". Нарікання жінок. Наша кооперація на українських землях: Лист з Буковини; Споживча кооперація на радянській Україні; „Вукоспілка": Книгоспілка. Хліборобство: Дещо про рибну господарку; Трактор на Україні; Кормлення зіпсутою пашою; Що не таке меляса і нащо вона здається; Господарські пригадки на зиму; Догляд за бджолою відчас зимівлі. Правне положення та податкові тягарі кооператив: Зміна в оплаті оборотового податку від гуртівень; Дозволене відчислене (потручення) від суми зискового податку. — Торговельний агент в році 2000. Дрібні поради. З Ревізійного Союзу українських кооператив. Важніщі події. Ціни.

„ЄВАНГЕЛЬСЬКИЙ РЕЛІГІЙНО-ПРОСВІТНИЙ ЧАСОПИС". Рік I. ч. 4. Станиславів за грудень 1925 р. Зміст: Найголовніше в Біблії. — Національна Церква. — „Щож бо таке чоловік?"—Чорний розмис.—Вправи не піддаватися спокусам. — Грішник на перехреснім допиті.— Студія біблії. — По Підкарпатті. — З євангельського руху в Галичині. — Пісні. — Оголошення.

„УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛЯТЕЛІСТ", місячник, Відень, ч. 11—12. Річна передплата 1 долар або його рівновартість. Адреса: Wien XVIII., Gersthoferstr. 138. Зміст: Від Видавництва.—Норденс: Збирач і фаховий часопис.—С. Шрамченко: Рос. почт. марки Керенського з українським надруком 1919 р.—В. Войтанівський: З філят. життя в Хорватії.—С. Шрамченко: Україна в каталогу Івєота на 1926 р. (по нім.). — — Вописи. — Нові марки. — Дрібні вісти.— З філят. журналів. — Критика й бібліографія.— Члени Українського Обмінного Товариства.—Оголошення.

Всячина.

Вороги Різдвяних свят. Заки Різдвяні свята здобули повні права громадянства у християнській церкві, був час, коли найвизначніші теольоги довго сперечались про те, чи церква може потурати цьому звичаєві, що запозичив дещо з поганських вік в. Найзавзятіша дискусія на цю тему велась в Англії, країні, де читання біблії є довніні джерелом безконечних теольогічних та фільософічних роздумувань. В 1618 р. синод у Дортрехті висловився проти різдвяних свят, а по синоді у Женеві, XVII. вік довго не святкував Різдва, з огляду на заборону синоду. Збір теольогів у Льонтоні в 1643 р. висловився більшістю, після завзятої дискусії, за Різдвом, одначе спокійніші теольоги, на знак протесту п'ячатнювали у це свято церкви. Найзавзятіше виступили проти Різдва пуритане, перш усього тому, що взагалі були проти святкування свят, а далі тому, що доказували ріжними місцями з Біблії, що Різдво не є християнським святом. Чимало вийшло тоді брошур, які вказували на злочинне причинювання Різдвом. Цим суперечкам положив край парлямент за Кромвеля, заборонивши Різдво в 1652 р. Ось цікавий фрагмент зі статті одного льондонського часопису з 24. грудня 1652 р.: „Заки парлямент розійшовся, одержав ще дуже енерґійний внесок, оснований на св. Письмі, головно на таких місцях з нього (тут наводять 10 таких місць з св. Письма), де Різдво назване молебнем Антихриста, а тих, що його святкують крамзерми та папістами... З огляду на те парлямент рішив ще на якийсь час стримуватись з святкуванням Різдва і сам призначив на свята свої засідання". Невідомо точно, коли в Англії Різдвяні свята стали загально приняті.

ОПОВІСТКИ.

Репертуар Українського Наддніпрянського Театру під дир. О. Мітькевича.

Рава руська. Саля „Сокола".

7.I. „Вій".
8.I. „Дні нашого життя".
12.I. „Маруся Богуславка".
13.I. „Лісова пісня".
14.I. „Ніч під Івана Купала".
15.I. „Чорна пантера і білий медвідь".
12—?

Український театр Союза артистів (саля ім. Лисенка). Святочний репертуар:
Четвер 7. I. „Ой не ходи Грицю".
Пятниця 8. I. премєра „Монахи".
Неділя 10. I. о 3-тій поп. „Вифлеємська ніч", вечером 7·30 „Граф Люксембург".
Білєти раніще продає Союзний Базар, а в день вистави від 10.—12. і 2. попол. при касі театру. 2—2

Репертуар Українського наддніпрянського Театру під дир. Н. Бойко.
Коломия — саля Народ. Дому.
1) Четвер 7. I. — Циганка Аза.
2) Пятниця 8. I. — Маруся Богуславка.
3) Субота 9. I. — Вихрест.
4) Неділя 10. I. — Хмара.
5) Вівторок 12. I. — Пан Твардовський.
6) Четвер 14. I. — Ревізор з Петербурга.

Адміністрація Українського наддніпрянського театру під дир. Н. Бойко, з днем 20. XII. 1925 р., подає до відома новий склад труни, під режісурою відомого режісера українських театрів Миколи Комаровського а саме: пані Абрамчукова, Бойко, Істоміна, Комаровська, Карпінська, Лаова, Михайлова, Матійчукова, Пчілка і Янушкова, П-нове: Абрамчук, Волощук, Грунвальд, Дранчук-Процвіт, Комаровський, Корнілецький, Кордашенко, Куліш, Кареш, Капрій, Ларов Михайлів, Плевіцький, Слюсаренко, Янушко і др. — З приїздом п. Комаровського труппа набула новий репертуар, а також власні спеціяльні декорації та костюми історичні, народні, козацькі, польські, циганські, гішпанські, турецькі і др. — *Адміністратор І. Слюсаренко.* 1065 1-?

Замісць цвітів на домовину Дорогого Товариша бл. п. Петруся Радикевича зложив на „Рідну Школу" Вп. Данко Перфецький одного доляра ам. Жертводавцеви складає щиру подяку Гол. Упр. УПТ.

Дрібні оголошення.

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

Дня 17. січня 1926 р. о год. 3-тій попол. відбудуться в Чорткові в салі бюро У. П. Т. при вул. Шкільній

Звичайні Загальні Збори

філії Союза Українок в Чорткові

зі слідуючим порядком дня:

1. Відчитання протоколу.
2. Звіт Виділу і Ревізійної Комісії.
3. Вибір нового Виділу і Рев. Комісії.
4. Внесіки і запити.

За Виділ філії Союза Українок в Чорткові
Ю. Сосьова голова 1060 1—1 *Г. Росляйова* секретар.

Цьогорічна Маланка

У Малій Салі імени Лисенка
Де дід на стелі грає на бандурі,
Де на всіх стінах висловя Шевченка,
Де пишні квіти розрослись на... мурі,
Де сон ніколи чарівній голові
Не докучає з вечора до ранку —
Там українські Купці і Промисловці
Львівській Громаді готовлять
1053 а) „МАЛАНКУ".

Подяка.

Прибиті горем по втраті найдорожшого тата бл. п. Адама Скоплєса дяка в Камінці стр., що упокоївся дня 30. XII. 1925, цею дорогою складаємо найсердечнійшу подяку всім, які своїм співчуттям і помічю старались злагодити наш біль. В першій мірі шлемо найгорячійшу подяку Всеч. о. шамбеляннови Мих. Цегельському, що посвятив так багато трудів і за прекрасні слова в церкві. Рівнож дуже дякуємо о. Хомикова і о. Давосирови за ласкаву участь в похоронах. На руки Вп. П. Лехнюка Ст. складаємо сердечну подяку цілому як мужеському так і мішаному хорови. Вкінці дякуємо всім, що зволили прибути, щоб впослідне попрощати і своєю присутністю звеличити похорони. Хай Всевишний всіх нагородить. *Родина.* 1059 1—1

УЧИТЕЛЬ літ 28, на посаді в околицях Львова бажає нав'язати листування в матримоніяльних цілях з інтеліґентною дівчиною. — Посаг вимаганий. Зголошення враз з фотографією слати до Адміністрації „Діла" для „Поручник 33". Анонімів не приймається. 1062 1—1

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло" Львів, Ринок ч. 10.

ПОЛІТИЧНІ НОВИНИ.

Справа українського університету.

„Сл. Польске" повідомляє: У міністра Стан. Грабского явилася делегація „руских" професорів і просила, щоби наради, що мали почaтися 4. ц. м. відложити з огляду на приподаючі уніятські свята. Мін. Грабскі згодився на це бажання і початок нарад визначено на день 24. січня. Переговори в справі організації українського університету мають йти на основі елаборату комісії під проводом проф. Смаль-Стоцького. Комісія означить організацію й осідок університету.

Наради секції нац. меншостей.

Дня 5. січня секція для справ нац. меншостей і сх. воєвідств радила під проводом прем. Скшиньського, при участи мін. Рачкевіча, Морачевского, Пехоцкого і Радвана. Ухвалили регулямін праць знавців, програму праць на найбл. будучину.

Знесення конституції в Греції.

„Дейлі Мейл" повідомляє, що в Греції за виїмкою одного уступа конституції про установлення республики, всі инші уступи завішено.

СРСР. здержує торгов. взаємини з Польщею.

Противники навязання торговельних взаємин із Польщею, на чолі котрих стоїть Літвінов, довели до здержання замовлень на мануфактуру, металевих виробів, емальованих посудин і т. д. та відкинули проєкт, щоби в Москві уладити консигнаційний склад для польських товарів.

Біржа.

Гроші.

Америк. дол. 8·60 — 8·65 канад. дол. 8·40 — 8·45, чеські кор. 0·25·50 — 0·26,00 лei 0·4·0 — 0·4·75, франки фр. 0·29·25 — 0·29·50, фр. швайц. 1·59 — 1·60, англ. фунти 39·70 — 40·00.

Золото. 20 кор. 32·50 — 33·00, 20 франк. 30·00—30·50; 20 марк. 38·00 —38·50; 10 руб. 42.50—43·00.

Срібло. Австр. кор. 0·65·00—0·66·00, 5 ам. кор. 3·50—3·60, фльорени 1·75—1·80, рубль 2·80 — 3·00, рубель дрібним сріблом 1·40 —1·50.

НОВИНКИ.

— **З Христовим Різдвом** бажаємо всім нашим передплатникам, читачам і прихильникам „Веселих Свят!", бажаємо їх проведення в скупченні думок над повагою доби, яку переживаємо, в розпамятуванні над минулим, в споминах про тих, що відійшли від нас в ореолі невянучої слави. Нехай Христове Різдво, нехай спомин великої містерії народження правди, добра, краси і справедливости створить в нас живу віру і поведе нас на шлях діяльної оборони найвищих принципів людськости, а тим самим і нашого народу.

— **До наших Передплатників.** На днях адміністрація нашого щоденника розіслала шан. Передплатникам, що мають залеглости, окремі упімнення. Просимо найдальше до 10. січня 1926 безумовно вирівнати всі залеглости, в противнім випадку буде адміністрація змушена припинити дальшу висилку часопису. Без сумніву, тепер незвичайно важкі часи і фінансова скрута дається кожному діймаючо відчувати, одначе ще важче відчуває її український часопис, зданий виключно на своїх передплатників. Папір й друкарню, почту й инші видатки муситься покривати готівкою, а помітна частина передплатчиків не все виявляє зрозуміння для важкої боротьби часопису за іствування. А прецінь в культурному громадянстві часопис не є люксусом, тільки щоденною потребою. Належне зрозуміння тієї потреби спонукає наших шан. довжників сповнити свій обовязок та не примушувати нас до приноровлення крайних засобів.

— **До відома нашої Духовної влади.** Одержуємо такого листа від одного священика: „В Ділі" ч. 290 поміщено „документ нашої доби" з Дрогобиччини, котрим засуджено о. Гордієнського з Губич на основі патенту з 1854 р. на кару 20 зол. або 2 дні арешту. Видно, що дрогоб. староство позавидувало славі иншим староствам, а не обмежилося на тім одні случаю, але зачинає розсилати священикам на кожду вже присуди і то вже з підвишкою, по 50 золотих грифин, або по 5 днів арешту, за злочин ведення листування з владою „w języku ruskim". Чи не час було б, щоби духовна Влада взяла в оборону духовенство над яким знущаються і покликалась на дотичний уступ конституції та конкордату унормувала раз справу урядової мови та листування з урядовою владою. Майже кожде староство інтерпретує закон инакше — по свому, а слабодухів застрашує карами та арештами, одночасно вишукується у церковні сповни всупереч рескриптові мін. В. і О. з 1. XII. 1854 і постановам статей 113 і 114 конституції польської держави і 1-шого ст. конкордату".

— **Успіхи наших співаків на чужині.** Наш молодий співак М. Голинський виступає тепер у обєднаній опері Торунь-Бидгощ-Грудьондз. На сцені тієї опери здобуває він все нові тріюмфи. Фахові критики порівнюють його героїчний тенор до голосу Карузо. Мишінського та Слєзака з молодших літ. Наш земляк став любимцем найвибагливішої публики та найбільше вимагаючих співацьких кол. Бажаємо йому дальших успіхів на шляху своєї карієри.

— **„Земля".** Незалежна українська газета, виходить від кількох місяців у Чернівцях, ул. Петровича 4. Цей український національний тижневик нищить румунська адміністрація так само, як соц.-дем. двотижневик „Боротьбу". Безправство Румунів сягає так далеко, що почтові уряди українських газет просто не розсилають, затримують їх у себе цілими стосами. Провінціяльні читачі на Буковині могли довідатися про істнування „Землі" щойно після промови п. Гузаревої на жіночому конгресі в Букарешті, яку ми свого часу подали в „Ділі", бо аж тоді допущено українську газету до рук українського читача. Ми у Львові щойно сьогодня, і то припадково, роздобули одно число „Землі". А кажуть, що Румунія лежить в Европі.

— **Загрожений Льондон.** Столиця Англії лякається, чи Темза, яка сильно прибрала внаслідок дощів, не зростатиме далі і не залле прибережної частини міста. На деяких вулицях Льондон уже подібний до Венеції. В околиці Оксфорду Темза розлилась на півтора милі. На провінції селяне вже втікли з худобою з сіл з над ріки.

— **Княжі фальшивники.** У звязку з слідством щодо фальшивих французьких грошей, у Будапешт переслухали б. міністра кн. Віндішгреца, заплутаного в цю історію. Коли переведи в його хаті ревізію, найшли докази, що він був головним організатором банди фальшивників. Одночасно арештували якогось спільника цієї банди в Гамбурзі. Відомий французький детектив Бенуа, виїхав з Парижа до Італії (?), щоби там шукати дальших ниток організації.

— **Роман румунського князя.** У звязку з резигнацією румунського наслідника престола, преса починає подавати інтимні інформації про її можливі причини. Між иншим згадує вона призвіще княжни Люпеску, яка приїхала до Мілано, де живе кн. Карло. З нею оженився князь підчас війни, в Одесі. розійшовшись з першою жінкою. Вона є, бучим-то, з походження Жидівкою з Ясс і називається „Вольф", що відповідає румунському прізвищу „Люпеску". Карло прийняв тепер нове прізвище: Скарт Монафіреану, запозичене з назви одного з його маєтків у Румунії.

— **Дочка Миколи II?** У Берліні появилась дама, Чайківська, про яку кажуть, що це одна з російських княжен. Вона лежить недужа у санаторії. Всі звернули увагу на факт, що б. „імператриця" Марія Теодоровна прислала заяву, що бере на себе кошта лічення Чайківської. До Берліна приїхала з Парижа вел. княжна Ольга, щоби ствердити тотожність Чайківської. Покищо справа нерозяснена.

— **Химерне щастя.** Чеські часописи подають звістку, що якийсь вязень з Тренчина засуджений за злочин убивства своєї люби на досмертну вязницю виграв на льотерії мільйон корон. Щойно тепер він буде почувати себе подвійно нещасливим!

— **З кіна.** У кіні „Марусенька" йде драма на 10 дій „Одна з трийцятишести".

ВІДГУКИ ДНЯ.

Різдво 1926.

Кому з нас не дорогі Різдвяні Свята! Дорогі вони споминами, традицією і поетичністю, дорогі небуденним чаром, небуденною їжою і небуденним питвом. Такі дорогі, що декому не вистачає часу аж задорого.

Але це тільки декому...

Хто каже, що в теперішню хвилю Різдво за дороге, той є напевно недоладним чоловіком, консерватистом, що за всяку ціну хоче, „щоби так було, як бувало". На таких нема ніякої ради і вони мусять пропасти серед нинішних обставин так безслідно, як пропадає у нас кожне друковане слово.

Одначе хто швидко пристосовляється до нових умовин життя, створених піщенням витанти чи иншим безправством, — той ні трохи не боїться Різдва. Навіть і в нинішних катастрофальних часах, потрафить відсвяткувати його гідно, величаво і з належною вистачністю.

Як відомо, різдвяний ритуал вимагає від Русинів, почавши від 988 р. — напитків і страв у збільшеній різноманітній скількости.

Але ритуал ритуалом, а дійсність дійсністю. Не міг же св. Володимир припускати, що часть його підданих опиниться під рукою Міхальских, Грабских і... Ліндих і що виконування всіх приписаних різдвяних функцій стане неможливим.

Та помиляється той, хто думає, що ми будемо компромітуватися на Різдво. Ні, і ще раз ні! Українці не такий народ, щоби так легко компромітуватись. При виборах то ще-ще, при університетській справі також, при процесах — евентуально, але при Різдві — ніколи і ніващо в світі. Вже ми собі вишукаємо таку дорогу, яка нас виведе з нетучної ситуації.

Ось на цей рік вирятувало нас УПТ. Воно видало карти звільняючі нас від усіх святочних напитків. Карта коштує один золотий і вистане навіть найбільшому богачеві на цілі свята, а при виміні підроблюваної дати, навіть на ціле життя.

Купимо собі такі карти і як тільки гість почне двозначно говорити про корчі в шлунку, чи сухість у горлі — тицьнемо йому перед очі карту і спокій. Очевидно, що воду може пити скільки схоче, тільки без соку, бо і це обіймає звільняюча карта.

Ясне як сонце, що тепер, коли хто буде заточуватись на вулиці, то він напевно пяний не від алькоголю, але від щастя державної приналежности, чи національної політики.

Зле сталося, що УПТ. не видало ще карт, звільняючих від їжі. Вона придалась би не тільки для заспокоєння жінки і дітей, але й для милих гостей.

Тепер треба буде бодай для домашніх зробити щонебудь і спрavити якісь свята.

Середньозаможним вистане ось таке „меню".

1. Польський борщ без ушок і без бураків.
2. Оселедець натуральний, без голови.
3. Оселедець з головою, без хвоста.
4. Оселедець без голови і без хвоста.
5. Вареблі „en uniforme".
6. „Purée" з бульби.
7. Картофлі „sans uniforme".
8. Капустяні качани à la Ozarow.
9. Вивар з фасолі на холодно.
10. Кисла капуста натуральна (руський компот).
11. Кутя засолоджена усміхом, без маку і меду.
12. Фіга з маком.

З напитків: вода просто з криниці, евентуально з водотягу.

Як бачите: традиція задержана, бо є дванайцять страв, а кошти невеликі, при вистачности і ріжнородности страв.

Щодо гощення гостей, то і тут є добрий вихід без компромітації.

Кождому, хто тільки прийде до вас і оповідатиме про свій капітальний апетит, відповіджте:

Ох! яка шкода, що Ви не прийшли скорше. Ми саме щойно встали від стола. Сідайте, будь ласка, може прочитаємо дещо!...

Гість напевно не побуде довше як пятьдесять хвиль, бо час не стоїть, а їсти хочеться. Він власне один з тих, що уладжують собі свята по знайомих і не може тратити часу на пусту святочну балачку.

З усього вище написаного бачимо, що свята не такі страшні, як фінансове положення Польщі. Навіть і без святочного додатку, навіть з підвишкою доляра зможемо їх гідно і величаво відсвяткувати.

Тому всім читачам „Відгуків" бажає без застереження: „Веселих і Щасливих Свят!"

Галактіон Чіпка.

Нові книжки і видання.

КНИЖКИ:

Володимир Гнатюк: ЯК ПОВСТАВАВ СВІТ. Народні леґенди з історії природи й людського побуту. Львів. 1926. ст. 129. Накладом Мих. Таранька.

ЛЬВІВ. Провідник. Накладом В-ва „Червона Калина", Руська 18. З друкарні ОО. Василиян у Жовкві. Ст. 179 — оголошення. Зміст: *Микола Голубець:* Історія Львова від найдавніших часів. Історичні памятники старовини. — *Л. Л.:* Львів у часах великої і визвольної війни. — Провідник по Львові. — 23 ілюстрації.

Іван Крипякевич: НАРИС ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ЛОВЕЦТВА до кінця XVIII. віку. Львів, 1925, ст. 74. Ловецька Бібліотека, ч. 1. Накладом лов. Т-ва „Тур".

Іван Калинович: ПОКАЗЧИК УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ за 1925 р. І. українські наукові та освітно-культурні установи. II. українська преса по всьому світі, III. українські видавництва і книгарні. Львів—Київ 1926, ст. 22. Накладом автора.

Іван Калинович: ВСЕСВІТНІЙ ІСТОРИЧНИЙ ТА ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР. Львів—Київ, 1926, ст. 16. Накладом автора.

ИЗВЕСТИЯ ОТДЕЛЕНИЯ РУССКОГО ЯЗИКА И СЛОВЕСНОСТИ РОСИИСКОЙ АКАДЕМИИ НАУК 1924. Том XXIX. Ленинград, 1925. 8° Стор. 414.

КАЛЕНДАРЬ ДЛЯ РУССКИХЪ ЗЕМЛЕДѢЛЬЦЕВЪ на 1926 годъ. Прага 1926. Стор. 279 огол.

ЖУРНАЛИ:

„ЗАПИСКИ ЧИНА СВ. В. ВЕЛИКОГО". Том. I. Вип. 2—3. Жовква, 1925. стор. 161—416. Зміст: *о. И. Струтень:* Бібліотека львівських Василиян. — *М. Возняк:* З поля української духовної вірші. — *Д-р Ярослав Гординський:* Рукописи бібліотеки св. Онуфрія ЧСВВ. у Львові. — *о. Гл. Кинах:* Монаший собор у Мукачеві 1749 р. — *Д-р І. Франко:* Василіяне в Турецьку (И. Скр.) — Житеписи Василиян (под. И. Скр.). — Посмертні згадки. — „Синопсисъ" василиянсько-підгорецького монастиря (под. И. Скр.). — Miscellanea. — Бібліографія. — Огляд книг.

„УКРАЇНА". Науковий двохмісячник українознавства під ред. акад. М. Грушевського. Держ. вид—во України. Київ. 1925 кн. 5, стор. 192. Зміст: М. Грушевський: Збереження і досліджения побутового і фольклорного матеріялу як відповідальне держ. завдання. — О. Курило: До характеристики і процесу монофтонгізації чернігівських дифтонгічних звуків. — Ф. Савченко: Козаччина у франц. письменстві та козакофільство Меріме. — В. Романовський: Хто був „Самовидець"? — Катерина Діденко: Літературні паралелі: „Пінорізи" М. До Галевського і „Чумаки" Карпенка-Карого. — О. Пшенко: До матеріялів з історії цукро-бурякової промисловости України. — Матеріяли з громадського і літературного життя України XIX. і XX. ст. — Критика, звідомлення, обговорення. — Хроніка.

БОГОСЛОВІЯ. Кн. 4. за 1925 р. Зміст (Index): о. д-р Иосиф Сліпий: Св. Тома з Аквіну і схолястика. (D-r Josephus Slipyj: De S. Thoma Aquinate atque theologia et philosophia scholastica). P. D-r Theodosius Titus Haluscynskyj OSBM: De ucrainis S. Scripturae versionibus. В. Пещанський: Дещо про українські й великоруські ікони. (V. Pescanskyj De veteribus iconis ucrainis et russis). 2. Огляди й оцінки. (Conspectus et recensiones). 3. Вибрані питання. (Anelecta). 4. Всячина- Хроніка. Varia-Chronica) 5. Богословське Наукове Товариство. (Societas Theologica). 6. Книжки й часописи. (Libri et ephemerides).

„Світ", ілюстрований журнал для всіх, ч. 1, рік II. Зміст: З Новим Роком — Микола Вороний: В робітні артиста (Гостина у арт.-мал. Олекси Новаківського) — Август Роден: З діяльогів про мистецтво — Марко Черемшина: Коляда — І. Квасниця: В різдвяну ніч (Уривок із споминів) — Скільки людей згинуло в часі світової війни? — Мих. Рудницький: Жеромський і Реймонт — Комети — М. Тарновський Не плач, дитино! — Б. Найман: Раби — З Радянської України — З минулого Китаю — Населення світу — На чужині — Є. Я.: Традиція і життя — Микола Гоголь. Женщина й малярство — Почім пізнати народність людини? — З нашого кооперативного життя — Що край то обичай — З африканських історій — Жорж Занд: Мала Фадета (роман) — Веселий куток. — Ілюстрації: О. Новаківський: 1) Коляда, 2) Св. Юр у Львові, 3) Хризантеми, 4) Візія; Р. Лісовський: Заставка; Микола Вороний; О. Новаківський в робітні; Ст. Жеромський; Ст. Реймонт; Відкова Сфінксу; Новий французький кабінет; Василь Еллянський (В. Блакитний); Українська делєгація складає вінок на могилу „невідомого юнака" на горі Авал в Югославії; Карта увільняюча від пересилання святочних і новорічних побажань; На близькому Сході; Кооперативне свято в Трушевичах, добромильського повіту. — Чвертьрічна передплата виносить 7 зол. Адреса: „Світ", Львів, Руська 3.

„НОВА ХАТА". Річник II. Ч. I. За січень. Львів. „Нова Хата" — це журнал для плекання домашньої культури. На зміст цього числа зложилися: Новелька *О. Вергановської* — Смуток свить; Статі про участь українського жіноцтва в громадській праці; *Шатобріана* — Останній з роду Абенцарагів; Новинки з мод з численними моделями; Танець масок — замітка про маскарад; *Blue boy* — Жінки й зимові спорти; Ручні роботи з українськими народними мотивами — проєкти О. О. Кульчицьких; Прикраси на ялинку; Святий вечір. Ціна одного примірн.

йшло досі. На двох стінах скляної призми, якими світло входить із повітря в скло і з нього виходить, виступає те заломання двічі. Кожна поодинока краска переходить через таку призму, не міняючи своєї натури; зате світло біле розколюється в ній, бо ріжні краски заломлюються неоднаково: одні відхилюються від свого простого шляху більше, другі слабше. А що в білому світлі таких поодиноких красок безліч, то кожна з них вибирає собі свій окремий шлях і падає на инше місце стіни.

На цьому й розвязується загадка веселки: коли сонце освітлює з боку каплі дощу з хмар, то його проміння, впадаючи в кожну поодиноку каплю, відбивається від її стін і заломлюється в ній так, що на верх виходить воно розколене на краски.

Образ білого світла, розколеного на краски, названо спектром. Ріжні вчені кинулися на розслід спектру соняшнього світла й дійшли до нечуваних висновків. Спектроскоп, що служить до розсліду тих ріжнокольорових образів, став ключем до розкривання світових тайн; він навчив нас угадувати хемічний склад далеких небесних світів, від яких світло біжить до нас сотки, тисячі, а то й міліони років, і то тільки на основі того слабенького проміничка світла, який добігає до нас від тих зір. Так отже спектральна аналіза належить до найважніших метод розсліду в астрономії та фізиці; вона відкриває нам такі горизонти, яких не в силі дати ніякий инший спосіб.

Якжеж доходить вона до своїх вислідів?

Коли в спектроскоп впадає світло розжареного цупкого тіла, на прим. вугля або металю, то спектр показується завсіди однаковим; зате, коли оглядаємо світло горючих газів, то вони в спектрі дають тільки поодинокі лінії, ріжних красок, на тих місцях, де вони припадають у повному, суцільному спектрі. Ось так, коли в газове полумя вкинемо кухонної солі, яка, як знаємо, містить у собі металь сод (натрій), то в спектрі виступить ясна, жовта лінія; ріжні досліди показали, що за кожним разом, як у спектрі є жовта лінія, то в розжареному газі мусить бути бодай дрібка соду. Подібно кожний инший хемічний первень, якщо він горить у газовому стані, дає окремі, характеристичні для себе кольорові лінії в спектрі по яких його можна пізнати з цілою певністю. Спектральна аналіза надзвичайно чутка; вона викриває первні в такій маленькій кількости, що їх не в силі подати найчуткіша вага.

Коли за газовою лямпкою поставимо сильну електричну жарівку, в ній світить розжарене металеве волоконце, отже вона дає суцільний спектр, — то на тому місці, де перше була ясна лінія, виступить тепер чорна риса. Оте показує нам, що коли перед розігрітим до ясного жару цупким тілом горить теж газ, то в суцільному спектрі являються темні лінії на тих місцях, де даний первень у газовому стані дає ясні, кольорові лінії. Ось тут і міститься секрет спектральної аналізи у віднесенні до астрономії; коли ми в світлі сонця бачимо безліч темних ліній (їх начислено поверх 14.000), то це говорить нам пророчисто про будову нашої матері, сонця: це розжарена куля з цупких тіл, металів, окружена розжареною поволокою з газів, от як наша земля — повітряною атмосферою. Отже той незначний прилад, спектроскоп, подає нам відразу хемічний склад соняшної атмосфери; він каже нам, що там є вапень (кальцій), залізо, водень, сод, нікель і ще яких поверх трицять инших первнів.

Мало того. Коли в спектроскопі оглядаємо світло якогось небесного тіла, то рівночасно можемо збагнути й його рухи на небі. Показується, що коли до нас доходить світло тіла, яке наближується до нас, то його спектральні лінії пересуваються зі свого постійного місця в напрямку до фіолетового кінця спектра; коли ж воно від нас тікає, то його лінії суну́ться в сторону червоного св тла.

Остаточно спектр переконує нас, яким недосконалим приладом є наше око, хоч ми на нього такі дуже горді. Коли почорнимо саджею кульку термометра й будемо держати в ріжн-х партіях суцільного спектру, завважимо підвищення температури тим більше, чим ближче підійдемо до червоного кінця, а як вийдемо ще далі поза спектр в цьому самому напрямку, то термометер теж нам буде показувати теплячі зміни. Це вказує нам, що поза видимим спектром є ще спектр невидимий; ию його частину, що виявляється на термометрі, звемо підчервоною (або тепляним промінням).

Подібно показується, що істнує також надфіолетова частина спектру, яка обявляється тим, що викликує хемічні зміни на фотографічній плиті. Близько червоного кінця спектра кліша лишається незміненою; це використуємо так, що в фотографічних темницях помагаємо собі темно-червоними лямпами.

З того всього родиться в нас основне питання: що таке світло?

Сьогоднішня фізика стоїть на тому, що світло — це рід хвилястого руху, який розноситься по всесвітніх просторах; коли ці хвилі впадуть до нашого ока, то вони викликують враження світла.

Хвилястий рух бачимо на воді, коли порушимо її спокійне плесо; на кожній хвилі бачимо горбки й долинки, а віддаль між двома сусідніми горбками або долинками називаємо довжиною хвилі. Хвилі на воді можна легко виміряти; зате світляні хвилі такі коротенькі, що міряти їх можна тільки иншими, посередніми способами. Їхня довжина переходить межі людського розуміння: вони подаються у стотисячних частинах міліметра. А проте вони виміряні з нечуваною докладністю, може докладніще, як неодин із нас метром міряє яку небудь довжину на землі. — Найдовші є хвилі червоного світла, найкоротші — фіолетові. Довжина хвиль тої частини спектру, що його можемо бачити оком, хитається між 400 та 800 мілімікронами (тоб-то міліоновими частинами міліметра).

Хвилі довші від червоних, які ще мають вплив на термометер, даються завважувати до довжини 23 мікронів (тисячних частин міліметра), а у фіолетовий бік можна вислідити хвилі до довжини 14 мілімікронів, отже 50—60 разів коротші від найкоротших видимих.

Та як грубо помилявся той, хто думав би, що за тими обома межами немає вже ніяких хвиль! Досліди вченого Німця Герца у 80 рр. довели його до відкриття електричних хвиль; з того вийшло, що електричні зявища належать до тої самої категорії, як і світляні. Ріжняться вони від них тільки довжиною хвиль, а саме електричні хвилі є непомірно довші від світляних. Герцові хвилі мірялися на метри; вони стали основою всеї радіотехніки, тоб-то телеграфії та телефонії без дроту. А що при цьому нам треба мати хвилі кожної бажаної довжини, то люде згодом навчилися витворювати ріжні електричні хвилі: від дуже коротких до дуже довгих. Сьогодня вміємо викликувати хвилі Герца до $1/3$ мм, а радіотехніка послугується хвилями що сягають від 100 м. до 12 км.

Так отже найкоротші хвилі Герца в 10—15 разів довші від найдовших підчервоних хвиль. Між одними й другими є покищо прогалина, виповнення якої — це завдання найблищих часів.

А що є поза фіолетовим кінцем спектру? — спитаєте. Чи й туди, між ці невимовно маленькі простори вдалося заглянути цікавому оку вченої людини?

Так! Сюди знайшов приступ великий Рентген, до популяризації якого причинився значно наш славний земляк Пулюй. Невидиме проміння Рентгена проходить також через такі тіла, які для звичайного світла непрозорі, й на цьому основується їх велика корисність нпр. у медицині. Досліди над ними довели до висновку, що їхня довжина міститься між $1\frac{1}{2}$ та $\frac{1}{5}$ мілімікрона, і це вже справді найкоротші хвилі, що їх сьогодня знаємо.

Такі самі хвилі виходять теж із т. зв. „промінистої (або радіоактивної) матерії"; вони відомі під назвою „промінів гама".

Як бачимо, найдовші Рентгенівські хвилі в 300 разів коротші від хвиль фіолетового світла, отже тут знову маємо між двома родами хвиль великанську прірву.

Так отже первісний Нютонівський спектр за протязі 250 років розрісся до нечуваної довжини: від найкоротших Рентгенівських промінів через надфіолетове, хемічно активне проміння входимо у видиму частину — у царство чудової веселки. Йдемо ним від фіолетового кінця через краску голубого неба та моря на побережжа Рівієри, через безчисленні відтінки зелені до жовтої краски; там впадаємо в помаранчеві відблески й доходимо до щораз яскравіщої червоности і в ній розгублюємося, так що тільки услужний термометер може нам показати, що й там далі є ще якесь проміння. Врешті сягаємо в простір електричних хвиль, які вдалося проворній людині запрягти на свою службу й веліти переносити з одної півкулі на другу не тільки слова й музику, але навіть живі образи.

Великанське поле! В ньому довжина хвиль — від найкоротших до найдовших — зростає до 6 тисяч біліонів разів!

А чи Ви, Шановні Читачі, в силі уявити собі такі манюсінькі відстані, як довжина Рентгенівських хвиль? Запевнюю Вас, що ні! Для порівнання скажу тільки, що найдрібніші відступи, що їх досі зуміла зреалізувати людська рука, виступають на т. зв. дифракційних сітках Равлєнда; отсей учений був рівночасно й таким мистцем, що вмів нарізувати на склі сітку, в якій на 1 мм. припадало тисячу рисочок, незрівняної тонкости та правильности. А щоби тут відміряти найкоротшу хвилю Рентгена, треба би взяти сітку в пів міліона разів густішу!

І в нинішню святочну хвилину, коли Ваша думка бажає хоч на мить відірватися від туземної суєти й побачити бодай очима фантазії якийсь инший, кращий від нашого, світ, прошу Вас, дайте волю Вашій фантазії й змалюйте собі, яке чудове видовище, яку незрівняну веселку моглиб ми побачити, якби наше око тільки на хвилину стало вразливим на ввесь той спектр, від Рентгенівських промінів через веселку до найдовших електричних хвиль!

Микола Чайковський.

З польських справ.

Партія „Визволенє" тратить провід над селянським рухом. Пос. Домбский заявив, що конфлікт у партії доведе до повного розбиття цієї організації і до створення нових.

М-ство військових справ видало розпорядок, щоби не приймати більше підофіцирів до армії як професіоналів.

Комісію до СРСР має намір ви слати м-ство торговлі та промислу щоби розглянути можливість підписати радянсько-польський договір.

Американський фінансовий знавець Кемерер має довші конференції з директором Банку польського і міністром скарбу. Міністр скарбу запросив його на обід, в якому взяло участь 50 осіб, політиків та фінансистів.

Кресова секція, що має думати над справами національних меншостей та східних восвідств, зібралась учора, щоби визначити собі план діяльности.

Доляр у Варшаві тримається, але загальна атмосфера не є солодка, коли цукор щез з крамниць. Купці сподіються підвишки цін і хоча одержали його з цукроварень у великій скількости — поховали.

По широкому світі.

Американсько-німецький трест для сталевого промислу буде підписаний у найблищих днях.

Зїзд у Рапалльо, на думку дипльоматичних льондонських кол, не довів до наслідків бажаних через Муссоліні. Муссоліні хотів дізнатись, чи Англія стоїть супроти Італії на тому самому становищі у справі довгів, що супроти Франції і чи Англія потрібує помочі Італії на Далекім Сході. Чемберлен, кажуть, відповів лаконічно тільки на перше питання, а саме, що це справа залежить виключно від міністра фінансів Черчіля.

Франція домагається сплати воєнних довгів від Югославії, вказуючи на те, що сама мусить сплачувати власні зобовязання.

Туреччина підвисла пятикратно мито на крам усіх країв, які не підписали з нею торговельного договору.

Зєднання Литви з Латвією пропонує бувш. литовський посол у Ризі. Згідно з його проектом ці дві держави були би одною дуалістичною державою зі спільним парляментом, міністерством закорд. справ, судівництвом та спільною валютою.

Новим данським комісарем, Ван Гамелем, є невдоволена англійська преса. Поважний журнал „Нейшен" називає його приятелем Польщі, а ворогом Німеччини і каже, що Ліга Націй зробила велику помилку, яка може мати поважні наслідки.

Папа видав буллу, якою продовжує ювилейну добу ще на один рік і подає точні приписи щодо ювилейного відпущення гріхів.

Померла італійська королева-мати.

доказ великого патріотизму, складаючись на сплату довгів.

У політиці Еспанії нема основних змін. Військова директорія переходить у руки цивільного уряду, диктатора Прімо де Ріверо, що є премієром. У Мароку має успіхи, захопивши столицю Абд-ель-Кріма, Айдір.

Польща, Чехословаччина, Австрія, Мадярщина.

Висліди 1925-ого року на міжнародньому ґрунті для Польщі непоказні: напір Німців на західні границі зріс, найвищий на це „рlасе" у льокарнськоиму трактаті; наслідком цього ослаб союз із Францією, головною підпорою польської республики. За те прийшло до затіснення дружби з Чехословаччиною і злагіднення взаємин з С. Р. С. Р. Державні фінанси в сумному стані. За те Чехословаччина наладі змінює своє економічне та загальне становище. Вибори потверджують уряд Свеглі-Бенеша. Австрія значно поправляє свій буджет; Ліґа Націй зрікається контролі над ним. На Мадярщині викривають великий заговір з Ракочим, членом більшовицького уряду з 1919 р., якого арештують.

Балканський півострів.

Болгарії грозила у квітні революція, коли короля ранили, а в Софійському Соборі вибухла бомба вбиваючи 140 осіб. Її дозволяють збільшити число своєї міліції понад 10.000 осіб, щоби вдержати спокій у державі. Війну з Грецією припинила інтервенція Ліґи націй. У Греції переворот спричинений воєнним міністром Панґальосом. В Югославії вибори потверджують уряд Пашіча. Пізніше входить туди опозиція: радічівська партія.

Туреччина, Персія, Єгипет.

Турецький уряд мобілізує 25.000 людей, щоби здушити повстання в Анатолії, що мало на меті викликати повстання Курдів. Провідника повстанців, Шейха Саїда, піймали та повісили. Ангорський уряд переводить енергійну европеїзацію. Перський шах, по двох роках неприсутности не вертається до краю і на його місце вибирають бувш. премієра і козака князя Різа Кан Пагляві. При єгипетських виборах у марті складено уряд Агмед Зівара Паші, ворожий до партії Заглюль Паші. Парлямент вибирає своїм головою Заглюль Пашу. Король Фуад розвязує парлямент. Спеціяльна комісія утворює новий виборчий закон. Англ. комісар льорд Аленбі резиґнує; на його місце приходить льорд Льойд.

Китай.

З демонстрацій проти чужинців і страйку робітників у млинах вибухає горожанська війна. У Кантоні велика різня Европейців. Англійські кораблі в пристанях виступають в їх обороні. По всій країні страйки, піддержувані пекінським урядом. Студенти під впливом комуністичної пропаганди організують бойкот чужих товарів. Пекінський уряд домагається скликання міжнародньої конференції в справі мит. Після кількох місяців спокою революція змагається. Ву-Пей-Фу виступає проти „власника" Мукдену Чанг-Тсо-Ліна, який після невдач побиває воєводи його війська. „Християнський генерал" Фенг-Юг-Тсянг здобуває перевагу в півн. Китаю.

Злучені Держави.

Новий президент Кулідж дає почин до конференції розоброєння. Злуч. Держави доходять до порозуміння в справі довгів з европейськими державами. Внаслідок умови, вони беруть участь в сплаті німецьких репарацій. Американська опінія ставиться все ще з резервою до Ліґи Націй. Світовою сензацією стає процес проти вчителя Скопса, в державі Теннессі, за навчання дарвінської теорії в школі. Прокуратором виступає бувш. державний секретар Браян, який тиждень після вийшла, по процесі вмирає.

Будуймо тривалі памятники!

Кожна громада повинна виставити памятник або памяткову таблицю

Коли їхати зі Станиславова до Львова, то з вікон залізниці видно на придорожних костелах памяткові таблиці, а на Персенківці впадає в очі вже й величезний памятник з вирітими іменами погибших Поляків. Про сам Львів нічого й казати: тут і окремий цвинтар героїв на великому личаківському кладовищі, і кільканайцять польських памятників у місті, і цілі десятки прерізних памяткових таблиць на костелах, школах і різних державних будинках. Майже ні один тиждень не минає, щоби Львів не збогатився якоюсь новою польською памяткою, а ми те все приймаємо байдуже, коли не з насмішками, кпинами...

А тимчасом памятники ці то доказ польської культурної супремації, доказ почитання Поляків до своїх предків, героїв, хоч — правда — й охота почванитися перед нами ділами тих своїх предків чи героїв, щоб таким робом ще вищою виїщла їх культурна сила. Чужинець, переїхавши нашу територію, ніяк не збагне, що був на землі українській. Бо по чімже він це має пізнати, як усі памятники на нашій землі — польські?

Так як Поляки, роблять і інші народи. В такій маленькій державі як нинішня Австрія не проходить ні одної неділі, ні одного свята, в яких не відслонено би бодай кількох памятників, головно на спомин учасників світової війни. Неодин з тих памятників, навіть на глухій провінції, є твором визначного артиста, тому ці памятники представляють нерідко високу мистецьку вартість. Те саме можна сказати про найближчу сусідку Польщі, Чехословаччину, де Чехи стараються увковічнити всюди память своїх леґіонерів, а Німці тих своїх земляків, що зложили свої голови в останній світовій війні.

Яке виховуюче значіння таких памятників, не треба й казати.

Тільки народи на найнижчому щаблі культури не зберігають памяток минулого, не лишають ніяких слідів діяльности своїм нащадкам...

Те, що досі ми зробили в цій ділянці, страшним соромом паде на цілу нашу суспільність. Бо деж наші памятники в честь українських письменників, діячів?

Кілька незугарних памятників, звичайно у формі хреста, в честь Шевченка, кілька ювилейних таблиць на спомин 100-ліття уродин Шашкевича й Шевченка, кілька памятників на спомин героїв і може ще кілька памяткових дерев — ось усе, на що ми спромоглися. І на тому всьому має виховуватися молоде покоління, з того має воно вчитися розуміти свою традицію, шанувати й любити своє минуле!

Тільки памятники з тривалого матеріялу, з тривалими написами можуть мати виховуюче значіння й на дальшу мету. Тимчасом у нас вдоволяються — і то лиш вічні пригадки преси! — в найліпшім разі упорядкуванням могил раз у рік, на Зелені Свята. І ледви чи хто звертає увагу на це, що написи на тих могилах, на деревляних або бляшаних табличках деревляних хрестів поволі затираються і за кілька літ не буде з них і сліду. А скільки затрачено вже безповоротно не тільки написів, але й самих могил?

Одиноке місце, де ще сяк так збереглися у нас тривалі сліди нашого давнішого й недавнього минулого, це церкви і звязані з ними цвинтарі. Тільки в церквах або при церквах заховалися у нас триваліші памятники: пропамятні таблиці, ювилейні або місійні хрести, памятники на могилах померших, панщизняні хрести, то-що. Але й ці памятники — якіж вони нечисленні, а до того які примітивні, які занедбані! І скільки їх нищиться або пропадає зовсім — таки на наших очах!

В нинішних наших відносинах найлекше, найпевніше й найкраще ставити памятники в церквах або при церквах. Учімся від інших народів увіковічнювати важніші події національного життя у формі мармурової чи залізної таблиці, камінної чи залізної статуї на вічну памятку своїм нащадкам.

Розуміється, що Шевченківські памятники повинні бути у нас в кождім селі і в кождім місті, бо це не тільки символ нашого відродження і нашої свідомости, але й символ нашої єдности з великим українським народом. Також праця таких людей що заслужилися спеціяльно для якоїсь околиці (прим. пок. посол Е. Олесницький у Стрийщині й ин.) повинна бути віднзначена памятником чи памятковою таблицею.

Вкінці ще одно: Всі такі памятники чи памяткові таблиці повинні дотичні села чи міста виставити власними силами і власним коштом, щоб нікого не обтяжувати збірками й не спинювати припливу жертв до українських центральних установ. Гроші на це зложать у першій мірі батьки й родини покійних, а як того буде за мало, то поможе ціла громада. Кожна наша громада повинна поступати так, аби дати добрий приклад всім сусідним.

Будуймо тривалі памятники, бо тим дамо доказ нашої культурної зрілости і гідно станемо поруч інших народів!

І. Н.

Від веселки до радіо.

Довгі століття безчисленні людські покоління з подивом оглядали чудове звище веселки на небі, та не вміли його пояснити. А оптичними звищами займалися люде вже здавен-давна: ось так уже Архимед із Сиракузів вгнутими дзеркалами запалював римські кораблі, а короткозорий імператор Нерон дивився на пожежу Риму крізь кришталь, що служив йому за окуляри.

Але так само й тоді, коли вже знали люпу й телескоп, учені стояли безрадні перед фактом розкладу білого сонішнього світла на краски, яке так чудово виступає у веселці. Навіть такі геніяльні голови, як Галилей, що скомпонував одну з перших люнет, і Декарт, який знайшов закони заломання світла, не розвязали цієї загадки. Приходилось хіба — згідно із старозавітньою Біблією — вважати веселку символом якогось замирення неба з землею, отже природа з людьми.

Та якось це замирення не виявилося тривким, бо боротьба людини з природою не припинилася. Діти землі висилювали свою думку на те, щоби видирати природі одну її тайну за другою — раз, щоб їх використовувати для своєї матеріяльної вигоди, а також ізза вродженої собі цікавости. А природа де тільки могла, жорстоко на них мстилася, а й сьогодня ще нераз карає смільчаків за те, що вони вважалися її підглядати...

Аж ось зявився знову небуденний геній, що й тут видер природі одну із найважніщих її секретів. Був це Англієць Ісаак Нютон, якого можна вважати чи не найбільшим генієм усього людства. Його відкриття вийшло зовсім випадково. 1666 р. купив він у Кембриджі від мандрівного крамаря скляну призму, тоб-то триґранний стовпець, і при її допомозі став робити свої досліди та спроби. Не довго тривало — і перед його очима розкрився новий, незнаний світ. Він попав на нове відкриття, що одним махом посунуло науку на великанський крок вперед; ще сьогодня використовуємо постійно наслідки того епохового блиску думки Нютона.

На його думку біле світло складається з безлічі ріжних красок і відтінків. Таку гру красок можна оглядати у веселці, а також у скляних призмах, де світло переходить через краї ґранчастого скла (скляні привіски, на церковних пауках, склянки з хрустального скла з гострими краями, береги гострокінчастих шліфованих дзеркал). Скляна призма має таку дивну силу, що в ній розкологться біле світло на всі ці поодинокі краски.

Коли до затемненої кімнати крізь вузьку щілинку впустимо сніп сонішнього світла, побачимо на протилежній білій стіні образ щілинки. Перегородім дорогу світла скляною призмою з ґранками, рівнобіжними до щілинки: тоді на стіні появиться широка пасмуга ріжних красок; вони йтимуть від темно-червоної через помаранчеву, жовту, зелену й голубу до фіолету й там губляться. В переході від одної до другої краски завважуємо безліч відтінків, для яких немає назв у ніякій людській мові. Коли щілинку заслонимо кольоровою шибкою, вся ця гра красок щезне, а лишиться тільки та одна краска, що її пропускає шибка, на свойому місці.

Нютон пояснює це явище так: світло, що переходить із одного середовища в друге (на прим. із повітря до води або навпаки), заломлюється, т. зн. віддалюється від простої лінії, якою

в таку хвилю, одначе краще мати свідомість втрат, як обсновувати себе павутинням наївного оптимізму. Бо свідомість мусить привести нас — після вагань у виборі оборонних засобів — до тих метод діяльності, які дадуть нам певніші засоби оборони.

Лист з Бельгії.

Високі школи в Бельгії.

Леже, 1. січня 1926.

З часу війни зацікавлення чужонаціональним високим шкільництвом зросло помітно серед нашого громадянства. Причини цього всім відомі. Перш за все неможливість учитись у себе дома; але були і инші психольогічні чинники, які спричинили масову орієнтацію нашого студентства на захід. Їх слід шукати у невдачах мілітарній і політичній, які в яскравих колірах змалювали перед нашими здовованими очами картину великого вбожества наших інтелектуальних досягнень.

Але ціла велика армія нашого жадного знання студентства чомусь не досягла Бельгії. Вона здобула перше всього Прагу, де Чех простягав їй на зустріч свою братерську долоню. А потім розіллялось наше студентство широкою рікою по університетах німецької держави і повоєнної Австрії. Тільки дехто, більше принагідно, попав у Париж і Бельгію.

Коли сьогодня шукати Українців у Бельгії, то часом серед хмари Москалів і Румунів можна стрінути одного-двох Наддніпрянців, декотих Бесарабців (з неясним політичним світоглядом); земляка з українського Заходу не найдеш і на лікарство. А шкода!

Шкільництво Бельгії, — поминувши факт, що французька мова відограє важливішу і замітнішу ролю серед народів світа, від німецької, — замітне іще своїм високим науковим цензом, стародавніми традиціями, великою практичністю своїх педагогічних метод. Тим і пояснюється велике число чужинців-студентів у Бельгії: Москалів (найбільше), Румунів, Португальців, південних Американців, Японців, Китайців, урешті Поляків, яких число більшає з кожним роком.

Кожний більший город маленької Бельгії має свій культурний центр: високу школу. Брюксельський університет славиться своїм гуманістичним і фільософічним факультетом, цей у Лежі природописними студіями. Крім цього замітне місце займає католицький університет у Лювені, якого безцінну бібліотеку спалили Німці в часі світової війни. У Антверпені (Anvers) є дві високі школи, які можуть зацікавити наше студентство: Institut supérieur de Commerce. (Висока торговельна школа) і університет кольоніяльний, що обєднав у собі всі необхідні кольоніяльні науки; він підготовляє кандидатів на відповідальні посади в бельгійській кольонії.

Університет у Ганді два роки цьому назад утраквізований (Droit Noir); значить попри французьку викладову мову введено тут як рівноправну мову фляманську.

Тісно звязаними з університетами в Бельгії є технічні інститути, що підготовлюють кандидатів інжинірського звання. І так у Лежі є, славчий на весь світ, Інститут електротехнічний.

Усі наведені вгорі школи Бельгії — державні. Науковий їх рівень надзвичайно високий, а час навчання тільки виїмково тріває коротше від 5—6 років, а буває і семилітний (медицина).

Крім державних шкіл є ще в Бельгії поважне число шкіл приватних. Багато із них зрівнані у правах із державними, користуються субвенціями і надглядом держави. Вони створені перш за все для тих, що не можуть присвятити високим студіям більше часу над 2—3 роки. Навчання ведеться часто на вечірніх курсах, щоби дати спромогу немаючим студентам протягом дня заробітками здобувати хліб насущний.

Уважаю потрібним особливо вказати на дві із таких шкіл, які — думаю — спеціяльно зацікавлять наше студентство.

Institut supérieur technique et colonial Liége, 25, Boulevard de la Constitution. (Високий технічний і кольоніяльний інститут) обєднав у собі максімум практичности із широкою програмою фахових студій. Навчання тут 2—3 річне, курси денні або вечірні по вибору. Цікава й ріжноманітна програма поділена на 8 факультетів: інжинірської механіки, електро-механіки, радіотелеграфії, індустрії, хемії, будови автомобілів і моторних суден, beton-armé і кольоній.

З початком слідуючого року мають бути кревані три нові факультети, які обєднують у собі найновіщі здобутки технічного знання, а саме факультет інжинірської електромеханіки, металюргії і авіяції.

Факультет кольоній запевнює корисне місце у Конго, цій мало відомій африканській кольонії Бельгії, яка — по думці знавців — є мабуть найбогатшою країною світа (мідь, етен, золото, діяманти, радіо, крім продуктів органічного світа як: олива, пальми „еляіс", кавчук, бавовна, кість слонева то що).

Треба додати, що інжинірський диплом I. S. T. C. дає всі права на рівні з дипломами університетів, а інститут тішиться признанням і зрозумінням серед наукових і промислових кругів Бельгії.

Для орієнтації наших студентів дозволю собі повести подрібну програму студій останнього року кольоніяльної інжинірії. І так викладають там отсі предмети: топографія, геольогія, гідрольогія, технольогія матеріялів із каменя, витревалість матеріялів (résistance), будова залізниць, рільнича хемія, металюргія, елементи практичної механіки і конструкція машин, кольоніяльні конструкції, історія цивілізації, антропольогічні науки, право і судівництво в кольоніях.

Вкінці слід занотувати катедру електрохемії на факультеті інж. хемії, яку мають креувати з початком слідуючого року.

Вже цих кілька заміток дає спромогу оцінити благородній почин і врозуміння вимог хвилі основників: керманичів молодої школи, яка істнує тільки 12 літ.

Надзвичайно приємно вражає симпатичне відношення до чужинців, а спеціяльно до Українців молодого, але вже загально відомого інжинира, голови управляючої колегії, директора Еляса. По рекомендації генерального секретаря чужонаціонального відділу (по національности Українця!) мається креувати від слідуючого шкільного року інтернат, де за малу оплату (8—10 франків у день) найдуть бідніщі — квартиру і щоденний харч. Мене впевняють, що Українці найдуть там у першій лінії приміщення. Побажатиб доброго успіху благородним замірам!

Друга школа це:

Ecole des hautes études commerciales et consulaires (школа високих комерційних і консульських наук), Liége, 21, rue Lohet. Вона теж користується субсидіями і широкою піддержкою правительства. Час навчання 2—3 річний. Дворічні студії підготовляють кандидатів комерційного звання (Licencié en sciences commerciales). Третій рік додатковий дає можність спеціялізації в кольоніяльних науках (Licencié d'un degré supérieur en sciences commerciales et coloniales) або розкриває шлях для консульської карієри, або врешті спеціялізує у фінансових науках.

На доволі ріжноманітну програму складається крім фахових комерційних студій ще: інтернаціональне право (консульський факультет), конституційне, адміністраційне, комерційне і морське, а далі політика, економія, кольоніяльне право, транспорт у кольоніях, кольоніяльна географія: економія, тропікальна гігієна і кольоніяльні плянтації (cultures coloniales) та багато инших — на факультеті кольоній.

Програму доповнюють вичерпуючі студії мов: англійської, німецької, голяндської, російської, еспанської й італійської.

На жаль, курси тільки денні, вечірних немає.

Одною із умов запису є знання хоч одної чужої мови крім матірньої і французької.

Нарешті годиться зазначити, що у всіх високих школах, крім іспитів з кінцем кожного шкільного року, є т. зв. „interrogatoires" що 2—3 місяці, себто обовязкові частинні іспити.

Цих кілька слів про високе шкільництво Бельгії слід доповнити інформацією, що життя тут доволі дешеве, за заробіток не важко (але праця фізична), а відношення до чужинців скрізь увічливе і повне зрозуміння.

Ст. Левинський.

Міжнародня політика в 1925 р.

Мир і безпека.

1925 р. був для справи т. зв. европейської безпеки рішаючим. Дня 9. лютого поставив Штреземан іменем Німеччини перше предложення щодо ґарантійного пакту над Рейном, домагаючись одночасно вільної руки в справі ревізії східних границь Німеччини. Дня 18. березня Чемберлен остаточно вбив на раді Союза Народів проєкт женевського протоколу з 2. жовтня 1924 року. Порозуміння між кабінетами в Парижі й Льондоні довело до устійнення становища Франції в справі пакту дня 16. червня. Після німецької відповіди і французької репліки зібралися в Льондоні з кінцем серпня конференція знавців-правників з участю Німців, на якій вироблено проєкт рейнського пакту й додаткових умов. Нарада міністрів закордонних справ Англії, Франції, Бельгії, Італії, Німеччини, Польщі й Чехословаччини в Льокарні довела дня 16. жовтня до спарафування рейнського пакту разом з французько-німецькою і бельгійсько-німецькою арбітражною умовою, як також арбітражних трактатів поміж Німеччиною, Польщею і Чехословаччиною. Одночасно союзні держави підписали зобовязання порушити на зібранні Союза Народів справу звільнення Німеччини від обовязків, що випливали зі ст. 16. стат. Союза. Змінено також польсько-французьку конвенцію. Всі ті умови підписано врочисто в Льондоні дня 1. грудня. Таким чином вирішено справу західної Европи позитивно, що від тим більший знак запиту ставить нинішний стан у Східній Европі, зокрема західні границі Польщі.

Англія.

Англія переживала велику крізу з економічних причин і мала чималі клопоти в своїх кольоніях. Дві справи журили весь час уряд: безробіття та домагання підвишки плати для вуглекопів. Оба ці питання полагоджено з великою втратою для державного буджету, і то тимчасово. Щасливо полагоджено старий спір щодо кордонів ірляндської провінції Ульстеру. Справу Моссуля рішено корисно для Англії, одначе загрози невдоволеної Туреччини продовжують що справу в заходах Англії погодитись з ангорським урядом. Революція в Китаю викликала зменшення англійських впливів на Далекім Сході. Невдоволення Єгипту, небезпека пробудження Індії і внутрішні клопоти примусили Англію до мирної політики. Льокарно є головно її твором.

Франція.

Лівий урядЕрріо не зумів упоратися з фінансовими трудностями й уступив з кінцем квітня. На його місце прийшов знову лівий уряд Пенлеве, а мін. скарбу Кайо. Одначе й Кайо не перевів своїх плянів, а невдалі переговори у справі довгів Франції в Льондоні й Вашингтоні і ріжниця думок поміж міністром скарбу й більшістю лівиці в справі жеткової данини довели до відступлення Кайо з уряду в жовтні. Небавком упав і сам уряд Пенлеве, а на його місце прийшов до влади уряд Бріяна з Люшером як мін. скарбу. Люшер не здобув також для своїх проєктів підтримки палати й уступив місця Думерові. Уряд Бріяна має тяжку ситуацію, бо в лоні франц. лівиці є надто великі розбіжности. Найбільше розділяє всіх справа податків. З ними тісно звязані війна в Марокку та Сирії. У Марокку Франція мусить держати 100.000 війська, а не може зріктись цієї пребагатої кольонії. У Сирії повстали Друзи проти надто суворих військових метод ген. Сарая. У жовтні заступлено Сарая Жувенелем. З огляду на останні успіхи франц. військ є надії на мир у Сирії.

Німеччина.

Після внутрішньої стабілізації Німеччини на основі пляну Дова здавалося, що в цій державі обійдеться без крізи. Тимчасом цілий 1925-ий рік Німеччина переходила сильну господарську крізу наслідком недостачі капіталу. Американські кредити, що їх розділено поміж окремі галузи промислу й міста, помогли небагато. Торговельний біланс ставав щораз більше пасивний. За те в закордонній політиці осягнула Німеччина м. р. значні успіхи наслідком льокарнського пакту, не порвавши добрих звязків з СРСР. Вступлення Німеччини до Союза Народів у 1926 р. буде дальшим етапом на шляху відзискання великодержавного становища, втраченого наслідком світової війни.

С. Р. С. Р.

Рік 1925-ий зазначився в перших трьох чвертьрічах вповні вижидаючим становищем, яке займала С. Р. С. Р. до переговорів у справі пакту безпеки в Европі. Щойно з хвилею зїзду в Льокарні прийшло до першого активного кроку С. Р. С. Р., яким була подорож Чичеріна. Хоч він не зумів відтягнути Німеччини від прийняття пакту з Західною Европою, то всеж таки дуже добрі взаємини С. Р. С. Р. з Німеччиною запевнені. Також його заслуга, що більшовицько-французькі й більш.-польські взаємини значно поправилися. На сході політика більшовиків мала також поважні успіхи, здобуваючи великий вплив у Китаї і скріплюючи союз з Туреччиною. Кінець року виявив явно прямування Москви до створення східного бльоку з метою защахувати Англію на Близькому Сході. Комуністичний Інтернаціонал скріпив в останнім часі свої впливи серед англійських професіональних союзів, що ще більше заострить більшовицько-англійський конфлікт.

Італія, Еспанія.

Італійський уряд переводив з незвичайною енергією „фашизацію" держави. Уряд увів сувору контролю над пресою, припинивши всі опозиційні органи. Більшість опозиції не брала участи в соймових нарадах. З початком року нефашистівські міністри зріклись своїх портфелів. Сенор діячів Орляндо, бувший премієр, покинув публичне життя. Фашистівська кампанія проти масонів довела до різні. В економічній сфері спомаганство дає

Поза трьома річниками „Ruth. Revue" і цілою низкою статтей в чужинецькій пресі лишив іще по собі Сембратович дві публікації: „Polonia irredenta" (1903) і „Das Zarentum im Kampfe mit der Zivilisation" (1905), що вийшли у „Neuer Frankfurter Verlag-y". Обі звертались незвичайно різко проти загребущої політики наших найближчих сусідів. Перша публікація розбирала й немилосерно громила польську шляхту і прихильників „Польщі від моря до моря" за їх політику супроти українського народу. Розуміється, на автора посипалися повінь лайки, і то не тільки в цілій польській пресі, але й українській соц.-дем. „Волі" (стаття Миколи Ганкевича). Друга публікація займалася відношенням царської Росії до української справи, зокрема пятнувала ганебний указ з 1876 р., що заборонив зовсім друковане слово українською мовою. Ця публікація вийшла заходом другого тодішнього інформатора в Европі про українські визвольні змагання, пок. Ярослава Федорчука, що працював у Парижі, також по французьки. Передмову до цеї книжки написав оборонець усіх покривджених, пригнічених націй, пок. норвежський письменник Бернштерне Бернзон, що й пізніше забирав іще прилюдно слово в обороні Українців.

Окремо слід згадати про широкі на диво звязки Сембратовича з визначними чужинецькими вченими, письменниками, публіцистами. Тому й значний успіх мала започаткована ним на сторінках „R. R." перша взагалі анкета в українській справі, бо в ній взяли участь численні впливові чужинці, що протестували проти указу з 1876 р. А коли в 1905 р. основувалося у Відні політичне т-во „Nationale Autonomie", в якого президії засідали такі політики, як Л. Бруннер, пос. Кронветтер і проф. Масарик (як легко у відповідний мент перекинутися з автономіста в незалежника!), то Сембратович виступив від Українців як його член-основатель. На жаль, в т-ві, що ширило ідею перебудови Австрії на основі національної автономії, він вже працювати не міг, бо нитку його трудящого життя перервала смерть. Як дуже був би нам придався Сембратович зі своїми звязками, рутиною й досвідом в рр. 1918—1923!

Помер Сембратович в 31. р. життя, але за тих кілька років своєї журналістичної праці зробив дуже багато для познайомлення Европи з важким положенням українського народу на всіх його просторах. Це був після Драгоманова перший Українець, що вмів промовити до почуття й сумління чужинців в українській справі. Любив свій нарід любовю дитини, а виступав перед культурним світом у його обороні як справжній державний муж. Тож вдяка для памяти Романа Сембратовича повинна жити між нами по всі часи.

Д-р І. Німчук.

„Ялинка республики".

Берно Мор., 30. грудня 1925.

В Данії є старий, гарний звичай, віби заведений королевою Дагмарою (Чешкою з походження): „[illegible] дерево" — ялинка всідомих, нещасним дітям невідомо від кого. Звичай незвичайно простий і нескладний, але оригінальний у своїй простоті й дуже симпатичний своєю засадою. Полягає в тому, що на якийсь час перед Різдвом, звичайно в центрі міста чи містечка, міська громада урочисто ставить ялинку, оздоблену ріжнокольоровими електричними лямпками та ріжними традиційними різдвяними оздобами. На всіх чотирьох боках ялинки стоять жертвенні скриньки, а перед ялинкою короткий заклик до громадянства (часом і в кількох мовах) жертвувати на ялинку немаєтним дітям.

Останніми часами для вшанування памяти своєї великої цей звичай перенял Чехословаччина і ось уже 2-ий рік в багатьох більших і менших містах ЧСР. перед Різдвом ставлять т. зв. „Ялинки республики", при котрих збирають досить поважні суми грошей.

Минулого року в Берні на Мораві, котре перше цей звичай завело, зібрано під ялинкою 63.000 ч. к., в цього року в Оломунці (Морава) за перший день 13.600 ч. к., а в К[illegible] (Словаччина) 18.660 ч. к. за один день. І цього року поставило Берно „strom (дерево) republiky". Тиждень перед Різдвом заступники місцевої ради та управи „Т-ва соціальної опіки над дитиною" передали ялинку громадянству, котре зараз у перший день зложило до скриньок 4.000 ч. к.

*

Головна площа великого міста блищить тоненькою верствою болота. Сто тисяч раз розбитою ногами, блищить і кров в собі вогнями електричних ламп. Їх так багато, вони всюди, але близше до південносхідного кутка площі їх найбільше — вони творять калюжу світла в болоті! То центр, до котрого так щиро й весело усміхаються ясно освітлені вітрини найріжнороднійших склепів-крамниць.

А посеред тої калюжі світла стоїть зелене дитя лісу — могутня, гілляста ялина.

Від неї зачинаються чи радше на ній кінчаться два потоки берненського корсо: чеське наліво й німецьке направо. Два потоки невпинно рухливі, а вона стоїть непорушна мовчазна... Рої гудуть, згадують солодощі вчорашнього, умовляються на розкоші завтра, голосно сміються або тихо благають очима від кавалерів, але коло ялинки спокій — усе стоїть коло неї купка людей; читають заклик, поглядають діяграми, що показують висліди збірки з попередніх днів; відходять, инші приходять, а час до часу бренькіть скриньки, приймаючи металеву монету.

А ялинка не каже й не питає нічого! Невідома! — невідомим...

О, ні вої гарні, гарні й менш гарні (поганих тут нема, бо для них занадто багато світла) добре відомі, також всі ті, що коло неї гарцюють юрбами — вони не дають, а коли дають, становляться невідомими або хоч не явними, безкурними дітьми.

Потоки гаснуть вогні, стихають, рідшають рої, ялинка поринається в [illegible], але калюжа світла все блищить під нею.

Надходить ніч. А день приносить новий рух і нових невідомих — невідомих!

Ялинка буде стояти до Н. Року; досьогодня зібрано вже в грошах 34.830 ч. к. та крім цього багато жертв річами, що їх складають жертводавці у спеціяльну деревляну клітку, котра увечері вибирається разом з скриньками.

Цього року зібрані гроші підуть на будову притулку для дітей імени королевої Дагмари; рахують на збірку 50.000 ч. к.

Одно, що негарно вражає, це те, що ріжні торговельні фірми роблять собі з цього звичайну рекляму й конкурують одна перед другою, оголошуючи спис пожертвованих річей або й просто велику суму грошей. Та Чехам очевидно ніяко відмовитися від закону: „Інтерес — найважніша річ".

М. Д—ин.

За один рік.

Рік 1925 перейшов до історії, вагітний новими нашими національними втратами під Польщею. Пройшов як кожний повоєнний з утратами, та минулорічні втрати були далеко більше дошкульні, ніж попередні. Вони залягають над нашим національним організмом на цілий ряд літ, вони будуть систематично поглиблювати його рани, якщо не станемо всі до оборони одностайним фронтом.

Минулий рік пройшов до нас перш за все під знаком голоду наслідком недороду. Тисячі наших селянських родин боролися — не все побідно — з голодом і з кліщами економічного стиску. Ті кліщі стиснули нас усіх і не перестають давити до нині.

В осередку голодової катастрофи переводили ми на початку 1925 р. т. зв. шкільний плебісцит. Не зважаючи на всю нужду та біду нашого перш за все селянського населення він з нашого боку вповні вдався, даючи зайвий доказ живучости та свідомости наших мас. Але плебісцит не оправдав тих надій, які на нього покладало наше громадянство. Проведений на основі польського закону і в законних рямках — він доказав,

Коли-ж взяти на увагу наслідки плебісциту, то вони виявили себе зовсім суперечними зі сподіванням. Майже всі наші народні школи (по даним Грабського до 1.500) підпали „утраквізації". А „утраквізація" рівнозначна в нинішніх часах з полонізацією. Такі є наслідки плебісциту.

Ми приняли це все майже з олімпійським спокоєм. Плебісцит ми використали, бо він дав змогу мобілізувати масову енергію в рямках т. зв. легальних можливостей, але паралізувати польські незгідні з духом закону плебісцитові висновки ми показали себе безсильними.

Що більше, навіть насильної „утраквізації" наших середніх шкіл, ми належно не відперли. Ні батьки, ні учительство, ні директори не показали себе на висоті. „Утраквізація" середніх шкіл все одно не припинена, а тільки відложена. А відложив її всемогучий Грабський не завдяки нашій поставі, не завдяки нашим слабеньким протестам, а завдяки поставі польської суспільности, що не хотіла згодитися на „утраквізацію" чотирьох польських середніх шкіл.

Під кінець року висунув Ст. Грабський, у звязку з цілою системою своєї шкільної політики, університетську справу. Вона свіжа та всім відома. Тому й над нею не слід спинятися.

На культурнім фронті завдяки заходам і роботі Грабського понесли ми теж втрати на церковному полі. Підчинення духовенства внаслідок конкордату й „автокефалії" православної церкви польським адміністративним чинникам, спиняє розвиток народньо-церковного життя.

На минулий рік припало кілька великих монстр процесів за „державну зраду". На перше місце вибився процес проти українських послів на Волині, в якому адвокати були приневолені відмовитися від оборони. Послів засудили, але у вищій інстанції їх звільнили. Процес не вимагає ніяких коментарів. Він дав тільки лишній доказ на те, що Українці в Польщі є громадянами щонайменше якоїсь четвертої категорії, отже тим самим і їх посли. На Волині відбулося крім того два монстр процеси проти українських селян. Перший з них замітний тим, що в ньому засудили 41 українських селян на 204 роки тюрми. В другому процесі Теміда була милосерніша, бо з 35 членів УРПО 14 звільнила, а решту засудила на 31 літ тюрми. Під кінець року дігнала волинську і галицьку Теміда, в процесі покутських селян зазначила свою солідарність з попередньою двома засудами смерти та 61 літами тюрми. Теміда попрацювала добре над „польсько-українським зближенням".

На нашому внутрішньому політичному горизонті наступило в минулому році деяке прояснення. Із лівих повстало Українське Національно-Демократичне Обєднання (УНДО), що обєднало під один прапор усі наші національно-демократичні елементи Галичини і Волині. Воно молоде, та можна за ним нарахувати заледви кілька місяців праці. Коли її уважніще поглянутися, то прийдеться ствердити, що на зовні вона виявилася перш за все цілою низкою віч у справі земельної реформи. По війні був це перший зорганізований і масовий рух, що обхопив в першу чергу як найширші маси нашого селянства. Подекуди цей рух стрічав непоборні перепони з боку польської влади, та все ж він випав додатно і доказав, що наші маси дуже вразливі на всі життєві болячки та живо на них реагують. Поза тим йшла в УНДО внутрішня консолідаційна праця та підготовка до організаційної праці в цілому краю закроєна на ширші розміри. Наслідки тієї праці будуть видні щойно в цьому році. Одночасно слід замітити факт, що з моментом повстання та перших кроків діяльности УНДО — накинулися на нього всі ті партії та партійні гуртки і котерії, яким обєднання національних сил не на руку. Їх мета — за всяку ціну розбити УНДО, та ловити опісля рибу в каламутній воді нашого, позбавленого політичного проводу життя. Надіємось, що цеїм не вдасться.

Поза УНДО-м ніяка партія не виявила в політичному житті ані ніякої більшої ініціятиви, ані рухливости. Без ніякого політичного проводу опинилося наше національно настроєне робітництво. Монополь на його організацію силою факту опинився в руках нелегальної партії. І не можна сказати, щоби праця тієї нелегальної, інтернаціональної партії не мала успіху. Свій успіх завдячує вона безперечно не масі членів, бо такої вона сама не хоче, але симпатіям робітництва до тієї державної організації, що наростає над Дніпром. Комуністична партія зручно використовує ті симпатії до Рад. України, перекидаючи їх на свій партійний фронт. До того ж і сам факт нелегального істнування партії та жертви з її боку сповивають її німбом правдивих і єдиних борців за інтереси робітництва.

Коли кинути оком на ширше поле міжнародньої політики, то прийдеться ствердити, що в минулому році наша справа в нього навіть не вчепила. Навпаки, вся велика політика, що увінчалася на заході Льокарном, доказала, що нами ніхто не інтересувався. А з нашого боку не зроблено для розбудження такого заінтересування майже нічого. Безперечно, що це факт сумний і невідрадний і то тим більше, що навіть побут Чічеріна в Варшаві та спроби для більшовицько-польського зближення відбувалися на рахунок життєвих інтересів українського народу. Всі ці факти вказують нам виразний шлях політичної орієнтації перш за все на власні сили, на життєві сили нашого народу.

Підводячи остаточні підсумки наших національних втрат і добутків, не можемо не згадати бодай кількома словами про те, що діється на Великій Україні. Там поступає українізація вперед. Та річ не в українізації. Безперечно, що воно має своє значіння. Та для нас важніще те, що там родиться і наростає новий тип Українця. Там стихія сплелася з дійсністю, та творить щось нове, незнане для нас, а тому й не знати, як до нього ставитися, не знати чим воно дихає, та в що зможе виллятися. Але якнебудь маються справи, всетаки те „нове" стає українським. Новим процесам на Україні сприяє господарська відбудова, нова економічна політика, а перш за все випливаюче з них господарське і громадське ожвавлення села. Для нас може бути дуже небезпечним у наслідках факт, що ми не маємо змоги ні впливати, ні брати участи в тих глибоких та далекосяглих процесах. Від них ми цілковито ізольовані. А вони йдуть швидким темпом вперед попри нас і понад нас.

Один рік канув у вічність, лишаючи нам глибокі рани. Може й не годилось би признаватися до того

БОГДАН КРАВЦІВ.

РІЗДВО

Шелеститиме сіно на столі під скатертю,
Дідуха у кімнату хтось повагом притаще.
І покотяться діти на солому простерту,
Все по давньому! тільки... мов торік було краще...

З проскурками — бажанням встане батько: ростіть ви!
Хтось зворушений вдарить в струни всновані цвілою —
І як будуть молитись — не скінчу я молитви,
Бо чужим стане слово в цю врочисту хвилю.

З ночі виповнять церкву якісь тіні родимі,
Хтось молитися буде гаряче так Пречистій
І дивитись, як образ никне в синьому димі,
І як жар роздуває паламар в захристії.

І підуть дні святешні і святешнії нуди,
Стіл заставлений буде святковими достатками...
І новиною давне заворушиться в груди,
Як у вікна дзвінками застукоче колядка.

„Ми — гайдамаки!“

До історії відомої пісні.

Історія повстання пісні, а властиво вірша „Ми гайдамаки, ми всі однакі“ не дуже давна, а всеж-таки досить покручена, і тому, щоби не вилетіла з памяти, вважав я за відповідне подати її до відома цікавим.

Ніхто инший, як померший у минулому році поет Осип Маковей є властивим автором вірша, та судячи по його власним словам, він є і автором варіянту музики. Сам вірш був уже богато разів друкований, а саме в часописі призначеній головно для селян „Гайдамаки“, видаваній пок. Михайлом Петрицьким, те в збірнику пісень, здається, тогож впорядчика, відтак друковано отсю пісню в кількох виданнях „Великого Українського Співаника“ Тов. „Просвіта“ у Львові і т. д. За те щодо музичної частини цієї пісні, то хоча вона сама собою не дуже цікава, всеж-таки годиться згадати, що ціла пісня була друкована в „Торбані“[1]) ч. 43 на мужеський хор у двох дещо змінених накладах, дальше в „Торбані“ ч. 44 на фортепян зі словами (в обох випадках укладу Я. Ярославенка в „Лірі“[2]) ч. 6. як гимн на фортепян (уклад О. Залеського), а крім цього появилася вона в Києві в аранжовці О. Кошиця, мабуть на мужеський хор.

Вже з самого початку повстання співали її ріжнородно, так щодо тексту як і щодо музики, одначе згодом принявся більш-менше той варіянт, який загально співають у нас (в Галичині), хоч деякі незначні зміни не можна навіть підпорядкувати під варіянт. З такими самими маленькими змінами перейшла вона і до дутих та смичкових орхестр, а справити її згідно з якоюсь одностайною мельодією, тепер уже зовсім неможливо.

Маючи намір видрукувати „Ми гайдамаки“ у такому виді, як сам автор їх написав, я звернувся свого часу до пок. О. Маковея, що жив тоді у Чернівцях, і одержав в 1907 році 25. III. листа ось-якого змісту: „Впов. Пане! „Гайдамацьку пісню“ я зложив ще підчас сецесії[3]), 2. XII. 1901 р. під мельодію якоїсь волоської пісні, котрої автора не знаю і не міг довідатися, хоч допитувався. Я чув її колись лише раз у вагоні від товариша-офіцира і не можу присягнути, чи мельодію я переймив вірно, чи може на свій лад трохи переіначив. У Чернівцях Волохи не співають цієї пісні. Тому, що я сам не дуже розумію ноти, то я не можу Вам післати мельодії (її має Богдан Барвінський, котрому я післав 1901 р.[4]). У Львові, як я чув, співають четвертий рядок строфи (придивіться в тексті) як трохей, а то має бути енергічний ямб: „Ми за народ життє своє дамо!“ У строфі, як сам бачите, дивний розмір.

В часописи „Гайдамаки“ 1905 р. ч. 125 з 4. IV. подав хтось текст цеї пісні, досить покручений. Я подаю Вам оригінальний текст, лише не знаю, чи сконфіскують його. В такім випадку може би треба його трохи змінити. Ці зміни я подаю відразу. — Поздоровляю щиро, Ваш Осип Маковей“.

На другому листку цього письма слідує отже цілий текст з пропонованими автором змінами так, що оригінальний вірш, який разом з мельодією був раніше переданий п. д-рові Богданови Барвінському в дечім змінився. Особливо зміні підпав 3-ій куплет, де замісць слів:

> і нижі свині, на серця скажені
> наострять знов потоптані раби,

автор виставив ось-які слова:

> і з кайдан недолі, до життя за волю
> зірвуться знов потоптані раби.

На кінці свого листа О. Маковей додав олівцем ось-що: „Тому, що сама поезія, яко поезія, не богато варта, можна сміло і моє імя викинути. Не залежить мені на тім“.

Для оконечної редакції та узгіднення вірша з музикою, треба було ще дещо змінити і саме тому, що автор не прикладав великої ваги до поезії, я разом з Петром Карманським зараз-же дещо її змінили. І так у першій строфі прийняли ми зміну Маковея замісць „ляцькеє ярмо“ на „пута і ярмо“, а крім цього змінили ми самі слова „ми зá народ“ які з огляду на удар на слово зá вражали музикальне ухо на: „ми нарід всі“. З тої самої причини замісць удару на тезісі в цій строфі: „Не тіш ся враже“ (замісць природного наголосу: не тіш ся) змінили ми на: „знай, лютий враже“. З такими остаточними поправками видруковано „Ми Гайдамаки“ в „Торбані“ а відтак передруковано м. и. у „Великім українськім співанику“ зладженім А. Ганкевичем (III-е видання тов. „Просвіта“ у Львові 1918 р.) і власне цей справлений текст, уважаю за доцільний.

За стільки літ ота пісня здобула вже, так сказати, права горожанства серед українського народу, і її можна назвати національною, коли не народньою. Співали її під кримiналом і в криміналі на Баторія та під Юром у Львові, грають її сільські орхестри грали й музики на вулицях Києва, дирігував я нею в казармах на Печерську, знає її Канада, і наші емігранти в Злучених Державах і з тої причини, що її так загально співають, переходить вона всякі зміни. А проте не можна її називати гимном, бо ані формою ані змістом вона не відповідає гимнові. Є вона загальною українською національною піснею (Nationallied) і такою повинна лишитися.

Я. Ярославенко

1) Музична Накладня „Торбан“ у Львові.
2) Музичне видавництво „Ліра“ в Станиславові.
3) Розуміється: сецесії українських студентів з львівського університету.
4) Власне що мельодію я ужив, завдяки п. Б. Б. у виданнях „Торбана“.

АННА АХМАТОВА.

ТАМ БІЛІ ЦЕРКВИ...

Там білі церкви й дзвінкий, розсяяний лід,
Там любого сина заквітли волошкові очі.
Над містом старезним руські брилянтові ночі
І серп піднебесний, жовтійший, ніж липовий мід
Там метелиці сухі встають у зарічній імлі,
І люде, мов янголи, Божому Святові раді
Прибрали світлицю, під образом світять лямпади,
А Праведна Книга лежить на дубовім столі.
Там память сувора, така вже скупа в ці дні,
Хороми свої відкрила мені у пошані,
Та я не ввійшла, затріснула двері страшні,
А в місто поплили акорди — веселі, різдвяні.

Переклав Мих. Рудницький

„Пані! Чому ви позбавляєте мене чести бачити вас? Я не знаю, що вам таке прикре показалося“. — „Ніяк, пане вояку, відповіла вона, а вам така вдячна, що й соромлюся показатися“. Ці розмови не довго продовжувалися та скінчилися задоволенням його у всім, чого хотів, бо ця пані не сміла ні в чім йому відмовити, роздумуючи про ту велику прислугу, котру він зробив їй й адвокатові“.

Цей мандрівний мотив відбився на українськім грунті в устних оповіданнях і віршованих обробітках. Можливо, що дальші досліди викажуть і якісь драматичні предтечі творів Котляревського і Гоголя на східно-славянськім грунті, щоб не притягати таки вже надто далеких паралель у формі французької драматичної обробітки теми (Le Soldat Magicien), як це робив Дашкевич.

Нарешті ще кілька життєписних даних про автора „Простака“. Василь Гоголь уродився 1780 або 1781 р. Вчився в Полтаві, де крім семинарії не було нічого більше. Служив в українськім почтовім уряді, а потім помагав батькам господарити. В 1808 р. оженився з чотирнадцятилітньою Марією Косяровською, доволькою також дідича. З своєї Василівки рідко виїзджав, хіба на короткий час, чи то як секретарь Трощинського, свояка жінки, в 1806 р., чи пізніще як довірена людина Трощинського, беручи велику в управі його маєтками. В подружім житті був дуже щасливий. З дванадцятеро дітей одна половина припадала на синів, друга на доньки. З шістьох синів зостався один, геніяльний Микола, що його пережила мати. Василь Гоголь умер у квітні 1825 р., проживши всього 44 роки. Відзначався деяким естетичним смаком, а його незвичайна чутливість наче вихоплена з сучасного сентиментального роману. За зразок його сентиментальности хай послужить такий його лист: „Мила Марусенько! Багато перешкод позбавило мене щастя сьогодні бути у вас! Слабість мого здоровля наводить страшну уяву, й люта розпука роздирає моє серце. Прощайте, найлучший в світі друже! Прошу вас бути здоровою та не непокоїтися про мене. Запевняю вас, що нікого в світі й не може так сильно любити, як любить вас і шанує ваш вічно найвірніщий друг, нещасливий Василь“ і т. д. Його улюбленим зайняттям була праця в саду. Тут кожда алея мала свою назву (напр. „долина спокою“). В часі, коли солові співали, ніхто не смів розганяти їх стуком чи пранням шмаття. Поза тим Василь Гоголь це була жива людина, перейнята інтересами щоденного життя, не чужа книжці й літературі, нерідко зацікавлена предметами, далекими від щоденної потреби.

Роман Сембратович.

(В 20-ліття смерти).

Дня 8. ц. м. минає двадцять літ, як у Відні замкнув на віки свої очі молодий український журналіст — Роман Сембратович. Відійшов з цього світа саме тоді, коли на безмежних просторах царської Росії лютувала перша велика революція, що її приходу він ждав так нетерпеливо, як мало хто з його сучасників по цім боці кордону, коли українська національна ідея зі стихійною силою завойовувала широкі українські маси в Галичині й Буковині. Відійшов несподівано, неждано, скошений незнаючою пощади чахоткою.

Якеж коротке було його життя, а яку невсипущу діяльність маємо поза ним, які заслуги для рідної справи, для українського визволення!

Уродився Сембратович 1876 р. в Новому Селі, в священичій сімї. Скінчив українську гімназію в Перемишлі, після чого записався на правничий виділ віденського університету. У Відні працював у „Січі“, в якій був головою і разом з пок. С. Яричевським і д-ром М. Кордубою видав 1898 р. в 30-ліття т-ва літературний альманах, в якому є й нариси його пера. Крім того давав відчити в робітничому т-ві „Родина“, що істнує й досьогодня. Позатим увесь вільний час проводив на читанні, науці. В томуж часі став він здобувати собі приступ до німецької журналістики. Писав спершу до „Volksstimme“, а небавком став співробітником відомих дневників: „Neues Wiener Journal“ і „Frankfurter Zeitung“. За порадою своїх німецьких друзів зачав він видавати разом з Антоном Скартом часопис „X-Strahlen“ (1900), а коли виринула потреба видавати чисто український інформаційний часопис в німецькій мові і зродилася „Ruthenische Revue“ (1903), він від першого числа веде її редакцію, працюючи спільно з послами В. Яворським і д-ром А. Косом. Таким чином Сембратович дуже рано увійшов у журналістику, віддавшись їй душею і тілом. Таксамо скоро виробив собі своє публіцистичне імя, головно завдяки кореспонденціям до „Frankfurter Zeitung“. Мав він при тому й немале щастя, бо тоді був він — можна сказати — одиноким українським журналістом на віденському грунті, а зацікавлення українською справою в німецьких колах зростало з дня на день. Треба було тільки зручно й уміло те зацікавлення заспокоювати.

Найбільша заслуга Сембратовича це редагування двотижневика „Ruthenische Revue“, що разом з ним пішов до гробу (бо з січня 1906 р. „R. R.“ перемінила назву на „Ukrainische Rundschau“). В редагуванню „R. V.“ були без сумніву хиби, але вони були мабуть неуникнимі, бо бракувало не тільки відповідних співробітників, але густо-часто і грошевих засобів. Усеж таки „R. R.“ зробила дуже багато для популяризації української справи в німецькому політичному світі. Вона старалася вірно змальовувати чужинцям невиносиме положення українського народу під обома займанщинами, чого так дуже боялися (й бояться ще нині) наші сусіди. Бож проти них зверталася цілим своїм вістрям пропагандистична діяльність Сембратовича! Бож їх торощив він на шпальтах „R. R.“ й ріжних чужинецьких (німецьких і французьких) органів преси, що радо містили його вогненні статті... Не диво, що ті сусіди, особливо західні, відплачували йому скаженою ненавистю і лайкою у своїх і доступних собі органах.

Край". Я приняв цю пропозицію, бо не уявляю собі більше захоплюючої справи, як справа добре поставленого щоденного політичного органу. З „Приазовского Края" мені за три роки пощастило зробити поважну і впливову газету, яка на перше місце ставила, поруч загально демократичних постулятів, захист інтересів „національних меншостей" Південного Сходу Росії, а саме: Українців, Вірменів, та Грузинів. Підчас сотих роковин смерти Т. Шевченка „Приазовскій Край" широко демонстрував українську ідею, видавши найбогатіше з усіх тодішніх часописів, юбилейне число з статтями видатних наших письменників та безліччю ілюстрацій, (цей факт був зазначений київською пресою). У початку війни, коли в Ростові осіла численна кольонія галицьких москвофілів з В. Дудикевичем і його друзями на чолі, „Приазовскій Край" вивів на світ зловживання цих панів, що одержували від російського уряду величезні кошти на утримання своєї слухняної отари і страшенно її експльоатували. У свій час ця москвофільська панама наробила багато гомону і дала привід В. Короленкові виступити на сторінках „Русского Богатства" з яскравою статтею проти галицьких москвофілів та їх р[redacted]ських покровителів. Стаття Короленка, була складена на підставі матеріялів „Приазовского Края".

Характер, якого набрав „Приазовскій Край" в зазначений час, викликав великі симпатії і до газети і до мене особисто в боку „інородців", і одна з вірменських газет навіть вмістила мою біографію та портрет, але не завжди до вподоби припадало моє редагування декому з видавців („Приазов. Край" видавала акційна компанія), і вони почали втручатися в справу, чим примусили мене влітку 1916 р. покинути Ростов і вдруге переїхати до Москви. Тут я знову став на чолі редакції „Украинской Жизни". Тоді С. В. Петлюра був на фронті (служив у Земському Союзі), близьку участь в журналі приймали В. Винниченко, що нелегально перебував у Москві (його дружина Р. Я. Лівшиц служила лікаркою в одному з московських шпиталів „Червоного Хреста") і Михайло Грушевський, що був тут на засланні. Одночасно з редагуванням „Украинской Жизни" я працював в „Русск. Вѣдомостях" і служив у Головній Управі Союза Городів, я перед самою революцією увійшов у склад редакції нової газети „Власть Народа", як помічник редактора і завідуючий краєвим відділом, та приняв на себе обовязки одного з редакторів національного відділу видавництва „Задруга". Одночасно я приймав близьку участь у виданні українського тижневика „Промінь", на чолі якого стояв В. Винниченко.

У „Власти Народа" я між иншим умістив низку статтей в оборону та розяснення українського національного руху діяльности Центральної Ради і т. д. Усе це вустрічало тоді вороже відношення з боку російської преси, особливо-ж з боку найбільше розповсюдженої газети „Русское Слово", з якою доводилося боротися. Як редактор національного відділу „Задруги" я прорецензував і написав сам кілька брошур по найбільше пекучим питанням самоозначення „малих народів", що складали Росію. Незалежно від цього я виступав з кількома публичними лекціями на такі-ж теми на Вищих Жіночих Курсах, в Комерційнім Інституті, в Сільсько Господарчому Інституті і в університеті Шанявського. Тоді-ж представники 13-ти українських товариств та інституцій у Москві обрали мене Головою Української Ради, що обєднувала їх усіх і провадила суспільно-політичну акцію, домагаючись праці Центральної Ради.

Вкінці серпня 1917 року Голова Генерального Секретаріяту і Генеральний Секретар внутрішних справ В. Винниченко виставив у Громадському Комітеті Київщини мою кандидатуру на посаду Київського Губерніяльного Комісара, і я був одноголосно обраний. У початку жовтня переїхав я до Києва, де в скорому часі увійшов у склад Центрального Комітету партії С.-Ф. і був делегований в Центральну Раду, як член-заступник.

Підчас першої більшовицької навали, коли Київ був буквально залитий кровю, я переїхав до Москви, де під власним призвищем надрукував у кількох „буржуазних" газетах, що не були ще знищені більшовиками (в тому числі і тижнева газета „Українське Слово"), низку статтей в захист української самостійности і Центральної Ради. Це, памятаю, дуже дивувало небіжчика, М. Ів. Туган-Барановського, що теж тоді перебував у Москві і потерпав, якби мені мої статті не наробили лиха. Але в Москві комуністи були значно спокійніші, ніж на Україні, і все обійшлося гаразд.

Коли прийшли Німці, я повернув до Києва.

За гетьманського перевороту російські офіцери взялися мене арештувати з наказу гетьманського коменданта, але я це передбачав і вдома не ночував. Потім я виступив з протестом проти наказу про мій арешт в листі до премієра Лизогуба (лист надрукували „Нова Рада" і „Кіевская Мысль"). Звільнений з посади Губерніяльного Комісара я в травні 1918 р. на всеукраїнськім земськім зїзді був обраний членом Головної Управи Всеукраїнського Земського Союзу. В скорому часі гетьманці таки арештували мене і посадили в Лукіянівку, але на другий же день, з наказу міністра внутрішніх справ Ігоря Кістяківського (бувший пайщик „Украинской Жизни") мене звільнено. Підчас гетьманщини я, на пропозицію Міністерства Освіти, читав у Києві цикль лекцій „Нова Україна", для учителів середніх, вищих-початкових і нижчих шкіл і потім повторив той цикль на курсах народніх учителів у Білій Церкві. Ці лекції потім вийшли окремою книжкою видання „Криниці".

Перед приходом у Київ Директорії я організував велику щоденну газету „Трибуна", яка проістнувала до нової більшовицької навали в лютому 1919 році. З березня до вересня цього року довелося мені укриватися на селі, бо київська Чека призначила мене до „ліквідації" й пильно розшукувала. В жовтні разом з Л. Чикаленком виїздив я на Донщину й Кубанщину з доручення громадянства для переговорів з опозиційними елементами тамошнього суспільства в справі порятунку від Денікинщини. Вернувшись у Київ напередодні евакуації його добровольцями, вступив я на службу у „Дніпросоюз" секретарем Союзу, а разом з тим розпочав був видання тижневика „Промінь" при участи небіщика П. Я. Стебницького й ин., але встиг випустити лише одно число. За якийсь час перед цим співробітники „Літературно-Наукового Вістника", залишеного попереднім редактором, одноголосно вибрали мене на загальних зборах головним редактором журналу. Обовязки редактора „Літературно Наукового Вістника" я виконував одночасно з редакторською роботою у видавництві „Дзвін", де на мою пропозицію розпочалася праця по виданні великої енциклопедії для дітей й історії новітньої української літератури в життєписах (біблїографіях і автобіографіях письменників). Матеріяли для цих видань, почасти зовсім оброблені (де-кілька біографій мало, були написані П. Стебницьким, С. Єфремовим і т. и.), поступали до нашої колегії досить успішно та не пощастило мені довести до кінця цю справу через політичні та воєнні події. У травні 1920 року Київ захопили польсько-українські війська, після чого я увійшов на пропозицію Громадського Комітету, в кабінет В. К. Прокоповича міністром внутрішніх справ. При А. М. Лівицькому залишився міністром внутрішніх справ і був заступником Премієра.

Через 10 місяців я вийшов із складу правительства і на бажання сеньорен-конвенту Ради Республики та просьбу Голови Уряду В. Прокоповича організував у Варшаві щоденну безпартійно-демократичну газету „Українська Трибуна", яку й редагував до припинення її польською владою в березні 1922 року. Потім редагував тижневик „Українська Справа" і місячник „Трибуна України". З моменту заснування Українського Центрального Комітету, вхожу в його склад. У 1925 році кілька місяців виконував я обовязки Голови Комітету і стояв на чолі вищих курсів українознавства, що були організовані Українським Центральним Комітетом у Варшаві. На курсах прочитав я цикль лекцій на тему „З історії українського суспільного руху" (кінець 18-го століття і 19-ий вік). Читав також кілька разів окремі циклі лекцій по українознавству та про сучасний момент у Калішкім і Щепюрнськім таборах і в Українській Станиці. Тодіж, в 1923 році перевів організацію І-го зїзду української еміграції в Польщі і видав докладне звідомлення про його працю. З того часу виконую, по обранні зїзду, обовязки керовника культурно-освітньої секції Українського Центрального Комітету, приймаю участь у редагуванню „Вістей У. Ц. К.", виступаю з прилюдними рефератами на теми біжучого українського життя і т. и.

За час перебування на еміграції співробітничав у ріжних еміграційних виданнях, („Український Сурмач", львівські альманахи „Дніпро" й инш.) а також у журналах: „Письмо з Просвіти", „Наш Світ", „Молода Україна", „Учитель", „Тризуб" і в газетах „Діло" (Львів), „Український Голос" (Перемишль), „Наше Життя" (Холм) та ин. Виготував до видання „Енциклопедію для дітей та для самоосвіти" і кінчаю нарис історії української революції (біля 15 друкованих аркушів).

щоб усього було достаточно й зо смаком, а при тім як можна бережися комусь тут показатися, щоб не налякати пані господині якимсь явищем: я хочу, щоб усе, чого я від тебе бажаю, находилося готове в цій шафі або поставці". Трохи згодом сказав він господареві: „мій пане, прикажи відчинити шафу; бо все те чого жадав, поставлене в ній, а ви побачите, як мені послушні демони". Господиня, ясно бачучи, що він про все знає, й це булоб для неї лихом, колиб захотіла противитися відомкненню шафи, з удалим страхом і молитвою, дивуючися хитрости та проворности вояка, відчинила поставець, в котрім усе, чого він бажав, находилося тепле й готове, щоб їсти, на велике здивування господаря, котрий так дуже був збентежений, що не знав, що про це говорити. Господиня неменше дивувалася цьому, знаючи причину цього, тільки в зовсім иншім змисл як думав її чоловік.

„Вояк почав показувати себе по господарськи, що він в силі частувати своїх гостей: приказує накрити стіл і подавати їжу, поки не пристигла. А що він був дуже голодний, віддамавши ногу у каплуна, говорив господареві: „ось добре", сам уминаючи її. Господареві тяжко було відважитися їсти ту страву, котру принесено на його думку з такого страшного місця. Хоч господиня все те сама готовила, але говорила, що вона ніяк не осмілиться цього їсти. Вояк просить, щоб вона нічого не побоювалася і їла, та запевняв її, що без сумніву їй усе сподобаєтся. Він звелів подати вмити руки, роблячи честь дому, посадив свого господаря і його жінку та сам сів біля неї, взяв ложку, покоштував юшки та сказав: „знаменита юшка", просив господаря покоштувати її, але той не міг швидко на це рішитися. Нарешті покушав і юшка йому дуже смакувала, радив налити її своїй жінці, котра, хоча краще цього й не домагалася, одначе приневолювала себе довго просити. Наостанку вони обидвоє швидко привикли до неї, а вояк, виголоднівши, не занехав показати також в їжі своєї проворности, уминаючи проти трьох. Опісля господар хвалив їжу й дивувався, що в аді є так само добрі пекарі, як у Гренаді. Почали пити вина, що їм видалися дуже смашними й прохолодженими, також овочі й усе було в такім стані, що він приневолив господаря признатися, що він давно не мав з їжі такого задоволення.

„Як вони повечеряли, вояк зжалівся над бідним позивайлом, що чув і бачив, як їли його добро, не брав у цім участи й сам голодує, але щоб його штучно вивести з кута за ліжком, видалося йому труднішою справою ніж позбавити його вечері: одначе вмить видумав забавну хитрість. „Ну, сказав вояк своєму господареві, не погнівайтеся, я думаю, що ви невдоволені цією їжею". — „Справді ні, пане вояку", відповів господар, ставши дещо сміливішим ніж попереду. „Та це не все, додав вояк, я хочу показати вам того демона, котрий нагодував нас, авжеж він тепер тут". — „Ах! ні", говорить господиня, уся дрожачи, боячися, щоб він не відкрив того що вона дуже бажає затаїти, але він розуміючи, на яку ногу вона хромає, говорив: „не бійтеся, ласкава пані, я не зроблю того, про що ви думаєте; я дуже схильний догодити паням, запевняю вас". Господар так само на це не годився, як і його жінка; тільки вони обидвоє мали дуже відмінний страх. „Ні, ні, добрий пане, сказав він, ви не побачите нічого з того, що моглоб вас налякати. Пані, говорить він господині, прикажи відчинити всі двері тутешні й на вулицю, бо инакше скорим виходом він може все поломати". Господиня почала розуміти, що він хоче хитро осягнути, говорячи: „Боже мій, який страх!" звеліла служниці чим швидше відчинити двері від покою і на вулицю. Це й зроблено. Вояк встав від стола й зараз закричав голосно: „Ти, котрий тепер тут, котрий нас добре вгостив, нас бачиш і нас чуєш, прожогом утікай відціль відчиненими дверми, щоб не зламати тобі нічого, й покажи себе цій бесіді, тільки не в своїм образі, а то ти вмориш зо страху паню господиню, бо пан господар, думаю, не може так злякатися. Пане, говорить йому вояк, в якім одягу хочете, щоб він зявився?" — „В якім хочеш", відповів він, щоб тільки швидше вийшов". — „Добре, то виходи в адвокатськім одягу". Це бідний позивайло, бачучи таку добру нагоду вийти, насунувши свою шапку на голову, боячися, щоб його не пізнали, перейшов з можливою скорістю через покій, збіг по сходах і вийшов на вулицю. Побачивши його, господар думав, що впаде з крісла; а господиня, щоб надати більшої поваги цьому явищу, удала, що вона буцімто мертва й зомліла зо страху: зараз її розщінули й положили в ліжко, й муж лишився при ній, а вояк пішов спати з більшою охотою ніж передтим.

Господар опісля не міг замкнуть очей, роздумуючи цілу ніч про те, що бачив, й запевняв свою жінку, що й він також налякався. Вранці прийшов вояк попрощатися з господарем, котрий тисячу разів висловляв йому подяку. Вийшовши з дому й опісля довідавшися, що господаря не було вдома, зараз увійшов до покою й побачивши господиню, як лежала в постелі, попитав її з добрим днем. Їй було дуже соромно. й хотіла закритися.

Вся коляда на „Рідну Школу"!

Підчас свят Христового Різдва під селянськими хатами, робітничими й інтелігентськими помешканнями лунатимуть співи про велику новину, про нову радість, про зорю, що засяла над бідним, невольним людом. Памятаймо й про иншу зорю, що ще світить на нашому хмарному небозводі, про „Рідну Школу". І тому вся коляда в нашому краю, вся радість, висловлена всенароднім співом, мусять бути дарунком для „Рідної Школи", щоби та зоря ще світліше, ще ясніше засяла.

В днях Христового Різдва **нема ніякої иншої цілі, коляда не має ніякого иншого призначення, — тільки одно: „Рідна Школа"!** Ось найвища ціль і найбільша приємність в днях Народин Богочоловіка, що нову правду приніс втомленим народам, що нове світло кинув у темінь.

Колядуйте на „Рідну Школу"! Дайте спромогу побільшити розяснити світло цеї нашої зорі у найдальші закутини!

Виказ коляди по громадам і повітам буде після Різдва оголошений.

Українське Педагогічне Товариство у Львові, Ринок 10.

свідомости, давши можливість прочитати комплекти „Основи". Але мені було тоді 13 років, і вплив „Основи" не міг бути особливо глибоким. Мене більше захоплював тоді російський революційний соціялізм, який дав стільки героїв та мав на меті негайне встановлення соціяльної правди. В мої часи в семинарії заснувався численний революційний гурток, що через кілька років дав своїх представників і в Шлісельбург і в Сибір. Наймолодші у цій останній організації, до яких належав і я, дістали при „ліквідації" гуртка по кілька місяців вязниці, „по височайшому повелінію", та по кілька років поліційного догляду на призначеному місці перебування, але найтяжчою для нас карою було позбавлення нас можливости попасти в університет. Лише контрабандою міг я через деякий час слухати лекції в вищій школі. Проте мушу зазначити, що цілі роки, які довелося мені пробути на селі без права виїзду навіть на кілька верст, цілі роки в товаристві самих книжок лише, не пройшли для мене безслідно. Силу книжок прочитав і простудіював я тоді по природознавству, соціольоґії та фільософії і багато взагалі працював над собою, встановлюючи світогляд на ціле життя. Особливий вплив зробила на мене фільософічно-соціяльна система Герб. Спенсера, у коріні підірвавши той „утопізм", яким я жив до тої пори. Зазначу до речі, що в сусідстві зо мною мешкав тоді мій родич і шкільний товариш, також вихованець Подільської семинарії, Михайло Коцюбинський, який часто приходив до мене та приносив мені книжки із своєї досить гарної бібліотеки.

З великими трудноцами мені пощастило врешті одержати посаду сільського вчителя, і я віддався педагогічній праці. Між иншим я улаштував при школі бібліотеку та систематично слідкував за відношенням читачів до окремих книжок і взагалі за впливами на них моєї книгозбірні. Деякі спостереження мої в цій галузі опубліковані на підставі моїх дописів в книжці А. С. Пругавіна „Запроси народа и обязанности интелегенціи в области умственнаго развитія и просвѣщенія". Тодіж саме в початку 1885 р. розпочалася і моя літературна праця: я надрукував кілька статей, головним чином у питаннях громадсько освітних, у відомому народницькому тижневикові „Недѣля", що виходив у Петербурзі під редагуванням П. А. Гайдебурова („Новыя школы", К церковно-школьным итогам", Репримацд „неожиданный" та инші). До цього періоду відноситься моє листування з Гл. Успенським і перша моя велика літературна праця: „Нѣсколько итогов к злобам дня". этюд по соціальной морали Сп б. 1889. (4 друк. аркуші).

Як тільки жандарми довідалися про моє учителювання, я негайно був звільнений і мусів у 1889 році переїхати до Камянця Подільського, де заробляв на хліб насушний приватними лекціями та працею „по вільному найму", в ріжних місцевих установах. Одночасно я працював літературно і надрукував кілька статтей у місячнику „Русское Богатство" та тижневикові „Школьное Обозрѣние". Тодіж вийшла моя брошюра (біля 30 сторінок) „Современныя теченія общественной жизни", де я відстоював доктрину народництва (продовження „Нѣск. итогов").

Один з губернаторів (Наришкін) дізнався про моє важке становище, зацікавився моєю працею і на свою власну відповідальність перед департаментом поліції призначив мене чиновником для особливих доручень, хоч я був ще тоді під „негласним надзором". Працював я спочатку при губеруіяльнім правлінні, де служило біля 100 урядовців, — переважно дрібних та злиденних. Це була малокультурна, затуркана маса, якою ніхто не цікавився. Важко було перебувати в такому осередкові, і я зробив посильну спробу внести промінь світла в це темне царство, організувавши для урядовців бібліотеку. Довелося робити це без жадної урядової допомоги лише з пожертв книжками та грошима, які я збірав, де тільки міг, та з платні за читання, яка була встановлена в кількости 10 коп. місячно. Справа пішла дуже добре. Через рік книгозбірня, якою я й завідував, як бібліотекар, значно поширилася, набрала популярности, і мої читачі в дуже сердечній формі висловили мені свою подяку (піднесли „адрес", старанно виписавши його „рондом" на кавалку бристольського паперу).

За яких 5—6 років я дослужився до посади радника губерніяльного правління, але моя особа дуже не подобалася місцевому жандармському полковникові Дубельтові та декому з губерніяльного Олімпу, і на основі їх доносів про мою „революційність" міністр Плеве запропонував мені через губернатора Ейлера негайно залишити службу. Це було в квітні 1904 р. Я покинув Камянець і переїхав до Києва, де вступив до редакції щоденної газети „Кіевскіе Отклики", тількищо заснованої тоді гуртком кваліфікованої київської інтелігенції з проф. І. В. Лучицьким на чолі. Редагував газету М. П. Василенко, що й тепер перебуває в Києві, та talановитий адвокат М. Б. Ратнер (С. Р., співробітник „Русск. Богатства"). Одночасно зо мною в „Кіев. Откликах" працювали: Сергій Єфремов, Б. Грінченко і І. Стешенко. Як особливо цікаві епізоди памятаю, що 17. жовтня 1905 р. в день оголошення манифесту про конституцію, С. Єфремов на пропозицію редакції написав **українською мовою** статтю „Чи буде суд". Це була перша стаття українською мовою в тодішній пресі. Тодіж таки в „Кіев. Откл." була надрукована стаття молодого редактора місцевої польської газети „Глос Кійовскі" п. Артура Слівінського (потім премієр-міністра Річипосполитої Польської) про незалежність Польщі. Через деякий час я став помічником редактора Василенка (Ратнер переїхав до Петербурга), а потім і редактором (Василенка посадили у вязницю — і до редагування він вже не вернувся). В цей час „Кіевскіе Отклики", змінивши з „независимих обставин" кілька наголовків, називалися „Кіевскія Вѣсти". З відомих Українців постійним „статейщиком" „Вістей" в українських питаннях був С. О. Єфремов, а Микита Шаповал — одним з коректорів. Редагував я цю газету аж до 1910 р. і висидів за неї (власне за „Кіевскіе Отклики") два місяці в Лукіянівці, а коли адміністрація довела газету своїми переслідуваннями та штрафами до агонії, — переїхав у Москву. Тут я працював у „Русск. Вѣдомостях", „Русск. Мысли", (писав в обох виданнях переважно по українським питанням) посилав „Листи з Москви" до київської „Ради". При діяльній підтримці українського громадянства заснований був тут, присвячений україн. справам місячник російською мовою „Украинская Жизнь", який редигував С. В. Петлюра і я. На жаль, досі ніхто з істориків українського літературного і суспільного руху не присвятив уваги цьому часописові, — тимчасом він відограв свою ролю в ході української справи. Одна з моїх статтей, уміщених в „Укр. Жизни", була перекладена на чеську мову в 1920 р.

В 1923 р. мене запросили до Ростова над Доном, де треба було рятувати від загибелі велику щоденну стару газету „Приазовскій

й не вспіли ще сісти за стіл, як застукано у ворота. Служниця вийшла й запитала, хто там, і по відповіди пізнала, що це був її господар, котрий повертав, а повороту котрого сподівалися через два або через три дні. Налякавшися, говорить служниця своїй пані: „Ах, пані, все пропало; от приїхав пан!" Господиня не знала що робити, хоче сховати цього гостя, та не може; бо була тільки ця кімната й друга на боці, де лежала служниця. Він не знав, куди вийти, щоб його не бачили, бо неминуче треба зустрітися з господарем; пустити його на гору на піддашшя, де лежав вояк, не було жадної цілі, щоб не відкрити цього тому воякові як тпосторонній людині, котрої вона не задоволила й котра скрізь може оповісти про їх бенкет; відвести його надвіл, були одні тільки сходи, куди мусів йти господар, що був уже в дверях і гостро домагався чим швидше їх відомкнути. Все, що вона могла нашвидку зробити, веліла йому сховатися в куті за ліжком і замкнула велику шафу, що стояла близько, поставивши в неї усю готову вечерю. Опісля накривши стіл килимом, сама сіла біля огню. Вичікуючи під дверми, господар сильно стукає, чому так довго не відчиняють. Нарешті його впустили. Увійшовши, пішов він угору й побачив свою жінку, що сиділа біля огню, яка зараз кинулася йому на шию й обнявши говорила: „о мій любий приятелю! як утішилася я, побачивши тебе; я не сподівалася і не думала, що ти так скоро повернешся". — „Серденько, відповів їй, справившися з моїми ділами швидче, ніж я сподівався, що духу поспішив я додому для того тільки, щоб швидче з тобою побачитися; сьогодні я переїхав 18 миль, щоб не ночувати в дорозі в цих поганих наших трактернях. Але що значить, запитав він її, цей великий огонь?" — „Ах! мій любий, відповіла вона, я такий великий біль відчувала в моїм череві, що приневолена нагрівати його серветками; я думаю, що це притрапилося мені від гніву, викликаного у мене цього вечера вояком, котрий проти мого бажання вибрав тут нічліг немовби з королівського наказу; я стільки вертілася, бачучи мущину у себе в домі в твою неприсутність, що без сумніву від цього й захворіла".

Тоді воякові видалося, що пора показатися, побоючися, щоб його не потурбували; зараз одягнувся, а тимчасом слухав продовження їх розмови. Господар сказав їй: „серденько, доношу тобі, що я не вечеряв і вміраю з голоду. Може маєш щось дати мені?" — „У мене, мій приятелю, відповіла вона, що ти хочеш, щоб було, чейже я тебе не сподівалася? Чи не знаєш, що в часі твоєї неприсутности я перебувала з звичайною ідеєю, вдововоляючись одним печеним яблоком, а моя служниця другим!" — „І так остання рада, сказав муж, піти спати без вечері, хоч і не хочеться".

„З'орієнтувавшися швидко в усім, вояк зійшов наділ і застукав у двері, що їх зараз і відчинили. Увійшовши, вітає він господаря з приїздом і просить його вибачити як що він чимсь занепокоїв його подругу, що не хотіла його впустити, але він прийшов сюди ночувати наслідком майорського приказу, й показує йому білет, побоюючися щоб він не взяв цього за нахабство; „при тім же, ласкавий пане говорить йому, ваша подруга не може на мене жалуватися, щоб я сказав їй щось прикре й обидливе". — „Я не жалуюся на це", відповіла вона. „Добрий пане, сказав йому вояк, як відомо, ви не вечеряли, і я також, то як хочете, я нагодую вас і вашу паню. Я можу приказати приладити для нас гарну й достаточну вечерю". — Як може це статися, відповів він, у теперішнім часі дуже тяжко купити щось в місті?" — „Не журіться цим, говорив він, вечерю зладять негайно. Признаюся вам, я грішний чоловік, хай це буде між нами, знаю дещо чарувати й приказувати демонам, коли захочу; позвольте мені це зробити й вам доказати, що маю кредит впекли, де приготовляють їду не гірше ніж і в цім місті". Він узяв із кухні вугілля і ним зробив довкола себе коло, а що він був проворною і метикуватою людиною, почав говорити якісь недоречні й дивні слова, що їх вони боялися розуміти, та й для самого його вони були брехнею без усякого значіння, котрі він нараз вигумав на цей випадок. І після того, як він зробив багато порушень і викривлень рота, щоб через це надати більше поваги й окраси своєму ошуканству, закричав голосно зрозумілими словами: „я приказую тобі принести сюди свою вечерю для мого пана господаря, його пані подруги та для мене; але старайся нас гарненько задоволити". — „Що ви хочете їсти, ласкавий пане?" звертаючися, запитав він господаря. Але той, зовсім здивований, відповів йому: „все, що ти зволиш, пане вояку". — Слухай же зараз принеси сюди добру щавлеву юшку, смачно зладжену з вареним каплуном, гарного печеного каплуна, пару орябців, зайчика й пару куличків". Це та сама їжа, котру бачив він на огні й котру він на дозвіллі добре замітив. „Чи досить цього, говорив він, пане господарю?" — „Ах, добрий вояку, відповів він, це в троє більше ніж те що треба". — „Подай сюди, додав ошманець, нам іще тувін жайворонків для очищення зубів. Крім того приготов нам прохолодженого вина в снігу, порядні закуски, себто ласощі, зложені з десертів і конфектів, але

обєднання радянських республік у одну союзну республіку. Отже з союзу держав повстала на Сході Европи **одна союзна держава.**

Договір з 30. грудня 1922 р. є третім актом, що остаточно визначив становище України в Радянському Союзі. Очевидно, що після такої далекосяглої переміни у взаєминах радянських республік, після переміни союзу держав в одну союзну державу, мусів повстати новий акт, що льогічно випливав з договору, тобто конституція нової союзної держави. Конституцію ухвалив на основі того договору Центральний Виконавчий Комітет С. Р. С. Р. на другій сесії дня 6. липня 1923 р. На основі тієї конституції до виключної компетенції Союзних органів влади належать: закордонні зносини, політичні договори, зміна границь союзу, регулювання граничних справ між союзними республіками, виповідання війни, заключування миру, затягання закордонних і внутрішніх позичок, ратифікація міжнародніх договорів, закордонна торговля і система внутрішньої торговлі, основи народнього господарства, шляхи, почта, телеграф, армія, фльота, єдиний буджет для цілого союзу, вимір податків і їх поділ, грошева і кредитова система, основи земельного устрою і землекористування, всі підземні скарби, води та ліси на цілій території С. Р. С. Р., законодавство про працю, основне законодавство про освіту і народнє здоровля, встановлювання мір і ваги, статистика, основне законодавство в справі союзного горожанства, право амнестії на всю територію С. Р. С. Р., касування нарушуючих конституцію С. Р. С. Р. постанов зїздів рад і центральних виконавчих комітетів союзних республік, вирішування непорозумінь між союзними республіками, затверджування і зміна основних точок конституції С. Р. С. Р. (Розділ І.).

У другому розділі тієї конституції („Про суверенні права союзних республик") дві перших точки звучать так:

а) „Суверенність радянських республик обмежена тільки в розмірах, вказаних в цій конституції і тільки в справах, що відносяться до компетенції союзу. Поза тими межами кожна союзна республика здійснює свою державну владу самостійно; Союз С. Р. С. Р. боронить суверенних прав союзних республик".

б) „Кожна з союзних республик має право вільного виходу зі Союзу".

На основі тієї конституції суверенні права союзних республик щось немов би щезли, дарма, що „кожна з них має право Союз свобідно покинути". В звязку з цею мусіли змінитися і законодатні та виконавчі органи влади. Тут звернемо увагу тільки на уряди, бо їх організація найкраще ілюструє нові відносини. Конституція встановила три роди Народніх Комісаріятів: а) злиті (загальносоюзні); б) директивні (обєднані) і в) самостійні або культурні або автономні. До тих під а) належать: 1) армії та фльоти; 2) шляхів; 3) закордонних справ; 4) закордонної торговлі; 5) почт і і телеграфів. Вони є виключно загально — союзними (центральними) комісаріятами і мають при урядах союзних республик своїх уповноважених. До комісаріятів під б) належать: 1) фінансів; 2) внутрішньої торговлі; 3) народнього господарства; 4) праці; 5) робітничо-селянської інспекції. Це теж союзні комісаріяти, але їм відповідають у поодиноких республиках одноіменні республиканські комісаріяти, що працюють на місцях тільки в межах, намічених центральними комісаріятами, отже загально-союзними тої самої назви. Союзний уряд складається тільки з тих десятьох комісаріятів, з голови і з 6 його заступників (від істнуючих тепер шести союзних республик). Такі комісаріята, як: 1) земельних справ; 2) освіти; 3) справедливости (юстиції); 4) внутрішніх справ; 5) здоровля; 6) соціяльного обезпечення — отже т. зв. самостійні або культурні або автономні істнують тільки при окремих союзних республиках, а нема їх у загально-союзному уряді. Тому-то вони й звуться самостійними. Їх самостійність заключається в тому, що мають змогу виконувати та полагоджувати самостійно всі справи в межах компетенції, передбаченої конституцією С. Р. С. Р.

Конституція з 6. липня 1923 р. обовязує до нині та зясовує дуже докладно становище У. С. Р. Р. у С. Р. С. Р. Україна є тепер у відношенню до С. Р. С. Р. не окремою державою, але своєрідною автономною одиницею з власним державним апаратом. Сама конституція, як і весь державний новотвір на Сході Европи, що зветься С. Р. С. Р., є чимсь, як сказано, зовсім новим, досі невиданим, а тому й для нас, що цілком инакше розуміємо такі поняття як суверенність, самостійність, автономія і т. п., покищо невовсім зрозумілим.

В. Мудрий.

Орел.

В початках серпня 1919 року, у гарний літний, недільний день зароївся по вулицях табору на Домбю від людей. Табор був обведений штакетами і дротними перегородами, а що жило нас тоді у ньому понад вісім тисяч людей, пань, інтелігентів мущин і мужви, тісно ставало по вулицях і стежках. Сонце жарило. По таборі, в якім не було каналізації, заносило поганою вонею. Одначе ми ходили по вулицях, тішилися погодою і грілися на сонці. На наших лицях крізь смуток і жаль, такий питомий всім людям, котрих доля загнала у тюрму, блестів від часу до часу усміх. Не даром до нас завитало сонце! Тільки одні більшевицькі салдати не сміли вийти на вулицю поза решітку свого деревляного бараку. Тижнями ходили вони по кількадесятиметровій площі та спали на деревляних причах. Мужва і офіцири всуміш. Та й вони раділи сонцем і прали своє біля на таборових лавках.

Нараз високо понад нами надлетіла птаха. Велика птаха! Скоро пізнали ми у ній орла. Свої дужі крила розпростер він у воздусі. Підымався в гору, то спускався прожогом в долину. Бистрим зором глядів він за добичею, та нараз зупинився над нашим табором, кружив над ним довго і немов би дивувався, що стільки людей найшлося разом на невеликій кільканайцятиморговій площі...

— Глузує з нас, сміється, — говорили поневільні житель Домбя.

— Він на волі, а ми в неволі — додав хтось з гурту.

— Щасливий, бо на волі! — роздався голос.

І посумніли, вянули лиця, як вяне трава і цвіт серед спекоти...

А мені нагадалася „Пєснь" В. Башкіна. Він також був у тюрмі. Над його головою високо вгорі летів сокіл.

— Не смійся! — кликав він до нього. Я був вище від тебе, в небесах над землею, я був вище від тебе і від орла! Я бачив чимало незвісних світил і багато тайн розгадав. Я розмовляв із зорями і до яркого сонця підлітав. Я родився так само непокірним і злим, як ти. Братами мені були вітер і грім. Вони сталили мої руки і ум. І нараз вночі, серед бою за волю, я ослаб. І тепер мене посаджено, як злодія, на ланцюху, як невірного, а зловленого раба. Та не глузуй, соколе! Я тут не умру, за сором соромом заплачу. А коли зберешся знову летіти в безмежний і гордий простір, не забудь передати облакам мій поклін, скажи всім, що я ланцюх розірву, що в тюрмі моє життя — це тільки сумний сон, сон на яві!

Я виголошував „пісню" Башкіна в російськім оригіналі, а в моїй души та душах моїх слухачів росла віра на недалеку волю і працю серед своїх. Людський ум вище літає від орла. Він руйнує, але й будує. Нема нічого кращого і величнішого понад людську думку, для якої нема простору, якого би вона не могла досягнути, збагнути. Вона розбиває скелі, переплинає моря, підлітає до сонця. Вона стає царем у змаганнях людства до правди, щастя, волі та добра!

Тому не глузуй із нас, орле! А коли збережся знову летіти в безмежний і гордий простір, не забудь передати облакам наш поклін. Скажи всім, що ми ланцюх розірвемо, що в тюрмі наше життя — це тільки сумний сон, сон на яві...

1. І. 1926 року.

К. Студинський.

Олександер Саліковський

Мій життепис.

Я народився в м. березні 1866. року у селі Старім Потоці, Винницького повіту на Поділлі в старосвітській попівській родині і виріс в оточенні суто українському. 7-літнім хлопцем мене відвезли у Винницю в 2-х класову міську школу, а через рік у Шаргород в „духовне училище" (бурсу). Скінчив я бурсу 2-м учнем і так саме 2-м учнем попав, після особливих іспитів, до Камянець-Подільської духовної семинарії, куди зіхалися конкуренти з чотирьох бурс — Камянецької, Шаргородської, Тульчинської та Прилуцької. У Подільській духовній семинарії здавна жили традиції революційні: з неї вийшов відомий революціонер Ковальський, що в 79-ох роках минулого століття був розстріляний в Одесі; з неї в 1879 р. пішли на каторгу Іван Турович, Никон Волянський та Денис Станевич. Один з членів цеї революційної групи Григ. Венгрженовський посіяв у мені ще до вступу у семинарію перші зерна української

тй не лежав з ранку до вечора та робив так, як люде роблять, то б не було сього нічого; а то пити лежав, поки вилупив чорта. Я тобі скілько казала: „Ей, Романе, не лінуйся. Лінощі до добра ніколи не приводить".

Як бачуть читачі, Роман цілком ідіот. Його не може любити Параска й тому враджує його свідомо й обдумано. Коли москаль перший раз побачив Романа, сказав до себе: „Невже це її чоловік? ...Ну, так вона не цілком винувата". Словом Гоголь повів зручніще та природніще акцію й побудував більше вмотивовано драматичну техніку своєї комедії від Івана Котляревського, що подібну тему взяв для свого „Москаля-Чарівника". Маючи живіший діялог з огляду на меншу скількість дидактичних реплік і вокальних нумерів, як це бачимо в „Москалеві - Чарівникові", але менше оброблений літературно, „Простак" Гоголя послугується таким безцеремонним засобом, як напр. полювання на зайця при помочи поросяти, і стоїть нижче від „Москаля-Чарівника" під оглядом змісту, не говорячи про виразно підкреслені в Котляревського такі ідейні риси, як національна свідомість і демократизм.

При писанні „Простака" були відомі Гоголеві обидва драматичні твори Котляревського, як на це вказують поодинокі вислови, співання тієї самої пісні тощо. Правдоподібне також свідоцтво Куліша, що Гоголь писав із натури та герої його комедії „Немудрий Роман і дотепна Параска" дійсно належали до двірської служби Трощинського. Одначе джерела й водевілю Ів. Котляревського й комедії Василя Гоголя треба шукати головно в подібних варіянтах мандрівного мотиву в роді „Повісти про сміливого молодого вояка", що ввійшла до дуже поширеної книги Миколи Курганова п. н. „Письмовникъ", який перший раз вийшов 1769 р. й пізніще мав іще десять видань. Восьме з черги видання вийшло в 1809 р. З огляду на те, що в Наддністрянщині книга Курганова майже зовсім не відома, подається оце „Повість про сміливого молодого вояка" в українськім перекладі:

„В славнім еспанськім місті Гренаді мали вояки відповідні до даних їм командою квитків ночувати по міщанах, а на досвітку вирядитися в похід під місто Альжир. Один з них, молодий і проворний вояк, прийшов увечері перед вечерею додому одного міщанина й застукав у двері. Відчиняючи їх, служниця запитала, чого хоче. Він відповів, що згідно з королівським наказом він прийшов, щоб одержати тут нічліг. Служниця закликала свою господиню, яка вийшовши на діл і довідавшися про бажання вояка, відповіла, що вона не може прийняти до себе в дім мущини, бо вона молода й недавно вийшла замуж, а до того її чоловік виїхав і тепер вона одна з служницею. Цей вояк не вдоволився її відповіддю й сказав їй, що він дуже жалує, що занепокоїв її; але що було дуже пізно йти шукати иншої квартирі, які може й усі зайняті його товаришами, а на вулиці ніяк було ночувати, він просив визначити йому таке місце, яке вона хоче, й запевняв її, що не непокоїтиме її якоюсь непристойністю. Хоч молодиця дуже гнівалася на це, та бачучи, що він домагається цього законно й може силуватися це осягнути, звеліла служниці впустити його й визначити місце на піддашші. Увійшовши, сказав вояк цій господині, що він не вечеряв: „Я й цього від вас не жадаю, ані не уважаю цього за ваш обовязок, бо за це платить нам король, але що тепер пізня пора й не можна нічого в такий час найти купити (бо в еспанських містах нема харчівень), так прошу вас, прикажіть дати мені щось повечеряти, я вам за це плачу". — „Як! сказала йому, чи ти думаєш, що цей дім харчівня? Як хочеш, іди ночуй тут, а про вечерю нічого не говори. Вояк подумав, що як вийде, з великою бідою де инде може найти вечерю, й боявся, що по повороті не пустять його в двір, тому постановив краще ночувати й без вечері. Проводячи його на неспрятане горище, дали йому щуплу постіль, на якій приневолений був положитися, бо вояки в Еспанії, а тим більше по великих містах не сміють поступати так вільно з своїми господарями, як у Франції.

Воякові дуже зле було лежати, до того не ївши, й тому не маючи великої охоти спати, перевертався з одного боку на другий і не міг замкнути очей. Лежачи так близько години, оглядаючи це піддашша на всі боки, побачив нараз світло, що пробивалося крізь щілину дошки в стелі. Це викликало в нього цікавість подивитися, що моглоб це бути. Він устав із постелі, ліг на долівку й бачить через цю шпарку прегарну кімнату, багато прибрану, а коло неї знамениту кухню, в якій був розложений огонь, а на нім два обертані рожни з дичиною, і бачить господиню Мілорду, з якою він говорив, як сидить побіч огню в обіймах молодого адвоката в довгій мантії, а служниця обертала дичину. — „Як, говорить до себе, невже тут та жінка, котра в неприсутности свого чоловіка не приймала до себе мущини?" Але замовк, побачивши, що не прийшла ще пора говорити, голодний, поглядав з великою жадобою на печену дичину, що зїв би всю очима. Потому бачить він накритий стіл, і на нього носили їжу та склянки прохолоджені в снігу, по моді для літа. Вони тільки що вимили руки

Становище України в СРСР.

Три етапи державности Рад. України.

Союз Радянських Соціялістичних Республик це такий тип держави, якого не знала дотеперішня історія. Його будова, конституція, законодатна і виконавча влада належать теж до творів того самого наскрізь нового типу, що й сама держава. Вистане зазначити нпр. такий факт, що уряд, який у всіх державних системах є тільки виконавчим органом парляментів чи инших установ наділений у найкращому випадку законодатною ініціятивою, має в радянських республиках не тільки виконавчі, але й законодатні функції. Отже у СРСР творяться наскрізь нові правнодержавні форми і поняття. Цілий СРСР та його законодавство — це один великий експеримент на шляху до еволюції зовсім нових, покищо заініціованих, але не закінчених правних норм і понять. Тому важко прикладати до всього, що діється в СРСР звичайну міру старих понять.

Для зрозуміння теперішнього становища Радянської України (УСРР) в Радянському Союзі (СРСР) необхідно познайомитися з тими етапами, які вона переходила перед створенням Союзу Радянських Соціялістичних Республик, тобто перед 1923 р. Зазначую, що буду писати виключно про еволюцію відносин між Радянською Україною яко такою і Радянською Росією, а не про етапи боротьби за владу на Україні між більшовиками і УНР. Ця (боротьба) мала великий вплив на первісний уклад взаємин між обома радянськими державами, та писати про нього не беруся, бо на підставі самої хронольоґії кожний читач зможе собі виробити про те самостійний погляд.

Я лише спинюся на трьох правнодержавних актах, які вияснять становище України до Москви перед 1923 р. і по нім. Вони вкажуть на ті основні і наскрізь суттєві ріжниці, що заістнували на протязі кількох літ у взаємновідносинах обох держав.

Першим актом є конституція Української соціялістичної Радянської Республики, ухвалена третім Всеукраїнським Зїздом Рад у Харкові в днях між 10. і 14. березня 1919 р. На основі тієї конституції Україна була теоретично невалежною радянською державою, в якій повнота влади належала до „трудящих мас на території України", а реалізували її „ради робітничих, селянських і червоноармійських депутатів". До компетенції центральної влади (Всеукраїнський Зїзд Рад, Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет Рад, Рада Народніх Комісарів) належали:

1) Затверджування, зміни та доповнення конституції; 2) встановлювання і зміни границь республики; 3) зносини з чужими державами, а зокрема виповідження війни та заключування миру; 4) встановлювання підстав для організації збройних сил; 5) загальний напрям внутрішньої політики; 6) цивільне, карне і процесуальне законодавство; 7) встановлювання підстав соціялістичного будівництва на полі народнього господарства; 8) введення грошевої системи і організація фінансової господарки; 9) державна контроля над діяльністю радвлади, а зокрема над правильністю, законністю і доцільністю грошевих видатків; 10) крім цього належали до компетенції тієї влади всі справи, що не мали загальнодержавного значіння, а які ця влада вважала за доцільне розглядати сама.

Взаємини між Радянською Україною та Російською Соціялістичною федеративною Радянською Республикою нормувалися окремими дипльоматичними конвенціями. Та вже в основних точках тієї конституції (I. розділ) була 4 точка, що звучала:

„Рішучо зриваючи з минулим і прямуючи до знищення разом із поділом суспільности на кляси також національного гніту і національної ворожнечі, УСРР. виявляє свою тверду волю ввійти в склад єдиної Міжнародньої Соціялістичної Радянської Республики, як тільки назріють пригожі обставини до її повстання; разом із тим заявляє УСРР. про свою повну солідарність з істнуючими вже тепер радянськими республиками і про свою готовість ввійти з ними в тісний політичний союз для спільної боротьби за побіду світової комуністичної революції та в тісну співпрацю на полі комуністичної будови, мислимої тільки в міжнародньому розмірі".

Конституцію ухвалювали тоді, коли на Україні клекотіло як у вулькані. Більшовицька влада кидалася на всі сторони немов у передсмертних судорогах. Інтервенції збройних сил виснажували більшовиків всесторонно. Тоді саме був для них момент, що вимагав консолідації усіх сил, Та не зважаючи на те, вони творили окрему радянську державу на Україні. До того слід замітити, що творили її не українські комуністи, а чужі переважно російські або тільки територіяльно українські. Це мало свою далекосяглу мету. Чим більше успокоювалися відносини на Україні, чим слабшою ставала українська еміграція, тим коротшими ставали „суверенні" права України. І так уже 20. грудня 1920 р. (майже рівночасно з заключенням рижського трактату) заключила УСРР. з Російською СФРР. т. зв. „Союзний Робітничо-Селянський Договір". Цей договір є другим правно державним актом, на якому хочу коротко спинитися.

На основі конституції з 14. березня 1919 р. Україна виглядала формально на незалежну державу. Фактично так воно не було, бо нею правила одна російська комуністична партія, одно партійне політбюро в Москві. Дарма, що на Україні була вже тоді КП(б)У, та вона не сміла мати своєї гадки, бо істнувала тільки на правах обласної парторганізації (повстала на весну 1918 р. в рамцях Р.К.П.,) та й не могла її мати, бо складалася виключно з чужих, національно не українських елементів. Союзний Робітничо-селянський договір" тільки зафіксовував формально те, що на ділі істнувало перед ним. Договір основувся на таких точках.

1) Визнання незалежности і суверенности обох договорюючих держав; 2) Метою договору—заключення воєнного і господарського союзу; 3) Необирає на себе обома заключаючими договір державами спільних зобовязань у відношенню до инших держав, виходячи зі спільности інтересів робітників і селян, що заселюють обі республики; 4) Обєднання слідуючих народніх комісаріятів: а) військових і морських справ; б) ради народнього господарства; в) закордонної торговлі; г) фінансів; д) праці; е) шляхів; є) почт і телеграфів; 5) входження обєднаних комісаріятів у склад Раднаркому Р. С. Ф. Р. Р. і делеґування ними своїх уповноважених до Раднаркому У. С. Р. Р.; 6) Затвердження і контроля тих уповноважених при уряді України українським Виконавчим Комітетом Рад і Всеукраїнським Зїздом Рад; 7) Встановлювання порядку та форми внутрішньої управи обєднаних комісаріятів кожноразовими окремими договорами між урядами обох держав; 8) Кермування і контроля обєднаних комісаріятів Всеросійським Виконавчим Комітетом і Всерос. Зїздом Рад; 9) Висилання Україною своїх представників на Всеросійські Зїзди Рад і до Всерос. Центрального Виконавчого Комітету на основі постанови Всерос. Зїзду Рад.

Договір вимагав ратифікації з обох сторін і скоро ратифікували його зїзди рад обох республик. На основі того договору Україна втратила багато зі своєї формальної суверенности, та всеж таки оставала вона й на далі окремою державою, хоч і творила союз з Р. С. Ф. Р. Р. Бодай на зовні виступала вона окремо і мала свої окремі закордонні представництва. Инша річ, що ті представництва не виступали самостійно, тобто не виявляли ніякої власної дипльоматичної ініціятиви. Наведений договір був підготовкою, вступом до иншого більше далекосяглого договору з дня 30. грудня 1922 р., на основі якого „суверенні" права Радянської України опинилися щонайменше під великим знаком запиту. Цей договір зірвав цілковито з практикою обєднування радянських республик шляхом окремих договорів та переговорів і перетворив

ньою соймовою репрезентацією могла би боротись за народні права. Наші просвітні та культурні інституції позбавлені державної підмоги, засуджені виключно на власні сили серед крайно зубожілого населення, ледве клигають і не можуть прийти у поміч населенню, як це робили перед війною.

Та найважніще, як ми вже згадали, це те, що тактична програма нашої партії не має йти по лінії безпосередніх реальних здобутків. Ми почали затяжну боротьбу, в якій боремось за значно більше добро, ніж університетські катедри або субсидії, хоча би й як потрібні нашим інституціям. Щоби виграти цю боротьбу, потреба нам: єдности, дисципліни і великого ідеалізму серед мас. На нас ідуть нині може чорніші хмари, ніж в 1919 і 1920 році. Перші гартували нашу волю і кували нашу енергію найгострішими засобами

У такі моменти партійний провід навіть найсильніщої партії є безсильний. Тільки стократ збільшена енергія всього громадянства може ставити чоло ворожим зазіханням і вивести нас на шлях кращої будуччини.

Д-р Дмитро Левицький.

М. Возняк

Із початків нової української комедії.

(З приводу столітніх роковин смерти Василя Гоголя в 1925 р.)

В добі кріпацтва вели дідичі на Україні на загал безжурне, веселе, щасливе життя. Подібним життям жив на Україні також Дмитро Трощинський, що в 1822 р. поселився в селі Кібинцях на Полтавщині. Завдяки своїм здібностям зробив він блискучу кар'єру: по її щаблях дійшов колишній бідний козацький хлопчик до ступня міністра справедливости, а пройшовши довгий шлях державної служби, відпочивав і доживав свого віку в Кібинцях.

Це був справжній царик на Україні. Свято чи будень, у кібинецьких теремах був вічний бенкет. Коли хто підїзджав до дому кібинецького дідича, вже здалека міг розпізнавати звуки тамошньої домової сільської орхестри. Звуки набирали сили в міру наближення приїжджих до палацу й осягали свій кульмінаційний пункт, коли перед приїзжими виростав у всій своїй пишности величний дім Трощинського зо своїми безчисленними флігелями та службами. Тут усе було поставлене на широку ногу, тут усього було подостатком і скрізь блищала краса. Гостей в Кібинцях була така сила, що в цім розхвильованім морі не запримічувано відїзду одних і появи инших. Більшість із них мала окремі приміщення й найможливіший комфорт; тільки на обід скликав їх дзвінок разом у докладно означеній годині, все инше діставали до своїх помешкань.

Недурно Куліш назвав Кібинці „Атенами часів Гоголевого батька". В домі Трощинського була велика, добірна бібліотека, тут були рідкі, дорогі картини, прегарні меблі та збірки зброї, монет, медалів і навіть табакерок, тут були й такі речі, як бюро королеви Марії Антоанети з її чудовим порцеляновим годинником і свічниками. В осередку казкового кібинецького світику стояв сам господар, освічена людина з панським тонким смаком і ріжнобічним зацікавленням. Як багатий чоловік жив широким панським життям і удержував при собі велику масу людей, почınаючи від домових докторів і кінчаючи блазнями та дуже численною челяддю. Одним із способів панської розваги був і домовий театр.

Як що думати на підставі того, що в справах цього театру зверталися до Василя Гоголя, то йогож можна й уважати організатором театру. На кібинецькій сцені грав і Василь Гоголь, грала й його жінка. Василь Гоголь виступав не тільки в чужих драматичних творах, але й у своїх власних, навмисне для неї ціли написаних. На жаль його комедії з виїмкою одної „Простак або хитрість жінки перехитрена салдатом" не дійшли до нас. Що правда, зо слів Гоголихи записав Куліш уривковий зміст комедії „Собакавівця". Москаль, що стоїть на квартирі у селянина, бачить, що останній повів вівцю на ярмарок на продаж. Задумавши займити її для себе, москаль одурив селянина, що він жене собаку, яка втекла від капітана, почав сварити селянина, що він украв собаку, й своїми хитрощами довів до того, що селянин не тільки віддав москалеві вівцю, але й заплатив йому ще копу грошей, щоб лишень спекатися напастника.

В збереженій комедії Василя Гоголя акція відбувається в убогій українській хаті. Молода й хитра Параска випроваджує свого старого, лінивого й дурноватого чоловіка Романа в поле за зайцями й замісць хорта дає йому порося, запевнюючи його, що кум Вакула завсіди ловить зайців поросятами. Тимчасом вона задумує погуляти з дячком Хомою, що приходить до хати й бурсацькою церковщиною почινає висловляти свої любовні почування до Параски. Його мови не розуміє Параска, просить його заспівати пісню й по пісні заявляє, що для нього наварила вареної та спекла курочку. На перешкоді угощенню стає соцький, що приводить москаля на квартиру. Параска ховає дячка під лавку й заслонює його рядном. Побачивши на столі приготовлену для Хоми горілку, соцький випиває її з москалем і Параскою, платить гроші й відходить а москаль, не діставши нічого повечеряти, бущім то йде спати. Хома й Параска думають братися за горілку та їду, аж тут вертає до хати Роман, лютий, що лови не вдалися бо порося побігло додому. Параска показує Романові заздалегідь приготованого зайця та впевняє свого дурного чоловіка, що порося дійсно зловило зайця та принесло його додому. Бущім то збудившися, москаль просить у Параски повечеряти що, а коли вона вимовляється, що нічого не приготовила, сам заявляє готовість нагодувати Романа, тому ставить його серед хати з зажмуреними очами, а тимчасом виносить і ставить на стіл їду й варенуху, приготовлені для дячка Хоми. Роман їсть зо страхом, думаючи, що воно варилося в пеклі. Опісля Параска просить москаля випустити дячка. Щоб бущім то вигнати чортів, що приготовили їду й напиток, москаль ставить Романа й Параску серед хати, завязує їм очі, завязує руки й велить говорити бущім то чарівничі слова, а сам тимчасом роздягає дячка, вимазує його сажою й розвязавши їм очі, проганяє його з хати. За москалеву працю лишається в його руках дячкова одежа. Комедія кінчиться словами Параски до Романа: „Як би